

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Heli Kivikoura

Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen

Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen vaikuttavat tekijät

Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö
Laskentatoimen pro gradu -tutkielma
Laskentatoimen ja tilintarkastuksen maisteriohjelma

Vaasa 2024

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Heli Kivikoura		
Tutkielman nimi:	Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen : Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen vaikuttavat tekijät		
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri		
Oppiaine:	Laskentatoimen ja tilintarkastuksen maisteriohjelma		
Työn ohjaaja:	Tuukka Järvinen		
Valmistumisvuosi:	2024	Sivumäärä:	62

TIIVISTELMÄ:

Tilintarkastusvelvollisuudesta määrätään tilintarkastuslaissa ja kaikkein pienimmät yritykset vapautettiin pakollisen tilintarkastuksen suorittamisesta vuonna 2007 tehdyn lakimuutoksen myötä. Tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle jäävät yritykset voivat kuitenkin suorittaa tilintarkastuksen vapaaehtoisesti ja tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkielman hypoteeseilla haluttiin selvittää, lisäksi yrityksen taloudelliset vaikeudet, liikevaihdon kasvu ja hajautunut omistajuus vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. Edellä mainittuihin tutkimuskysymyksiin oli saatu aikaisemmissa tutkimuksissa ja selvityksissä eriäviä tuloksia, minkä vuoksi tutkielma haluttiin toisintaa uudemmalla aineistolla.

Tutkielma kohdistettiin suomalaisiin osakeyhtiöihin, jotka eivät ole tilintarkastuslain perusteella pakollisia suorittamaan tilintarkastusta. Tutkimukseen käytettävä aineisto kerättiin Orbis- ja Voitto+ -tietokannoista. Aineiston perusjoukosta kerättiin satunnaisotantamenetelmällä pienempi otoskoko, johon analyysi suoritettiin. Tutkielman lopullinen havaintoaineisto koostui yhteensä 300 yrityksestä, joista 91 oli suorittanut vapaaehtoisen tilintarkastuksen ja 209 oli jättänyt vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamatta. Tutkielma kohdistettiin vuoteen 2019, sillä keväällä 2020 alkanut koronapandemia aiheutti suuren talouskriisin ja monien yritysten liikevaihto laski ja velkaantuneisuus kasvoi odottamattomasti. Tutkimusmenetelmänä käytettiin logistista regressioanalyysiä, jossa hyödynnettiin SPSS-ohjelmaa.

Tämän tutkielman tuloksia verrataan Ojalan ja muiden vuonna 2016 tekemään tutkimukseen, jossa tutkittiin vapaaehtoisesti suoritettavaan tilintarkastukseen vaikuttavia tekijöitä vuosina 2008–2010. Tämän tutkielman tuloksien mukaan ne osakeyhtiöt, joiden omistajuus on hajautettu suorittavat todennäköisemmin vapaaehtoisen tilintarkastuksen. Tulos on yhteneväinen Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen kanssa. Yrityksen taloudelliset vaikeudet ja kasvanut liikevaihto eivät sen sijaan lisää vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. Taloudellisia vaikeuksia koskeva tutkimustulos on yhteneväinen Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen kanssa, mutta liikevaihdon kasvua koskeva tulos eroaa Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen kanssa. Johtopäätöksenä tutkimustuloksista todetaan, että vain hajautunut omistajuus lisää vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen todennäköisyyttä. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että tässä tutkielmassa saadut tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

AVAINSANAT: Tilintarkastus, vapaaehtoisuus, tilintarkastuslaki, mikroyritykset

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tausta ja merkitys	6
1.2	Tavoitteet ja rajaukset	7
1.3	Tutkielman rakenne	9
2	Teoreettinen viitekehys	11
2.1	Tilintarkastuksen tavoite ja tarve	11
2.1.1	Tilintarkastusvelvollisuus Suomessa	12
2.1.2	Tilintarkastusvelvollisuus muissa Euroopan valtioissa	13
2.1.3	Tilintarkastuslain kehittyminen	14
2.1.4	Tilintarkastajien valvonta	16
2.1.5	Tilintarkastusala Suomessa	18
2.2	Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaneet yritykset	19
3	Agenttiteoria ja aikaisemmat tutkimukset	22
3.1	Agenttiteoria	22
3.2	Aikaisemmat tutkimukset	23
3.2.1	Taloudelliset vaikeudet	25
3.2.2	Liiketoiminnan kasvu	27
3.2.3	Omistusosuuden merkitys	27
3.2.4	Muut tekijät	28
3.2.5	Yhteenvedo aikaisemmista tutkimuksista	29
3.3	Hypoteesien johtaminen	31
3.3.1	Negatiivinen oma pääoma	32
3.3.2	Liiketoiminnan kasvun odotukset	33
3.3.3	Omistuksen hajautuneisuus	34
4	Tutkielman aineisto ja menetelmät	36
4.1	Havaintoaineisto	36
4.2	Muuttujat	40
4.3	Menetelmät	43

4.3.1	Regressioanalyysi	43
4.3.2	Logistinen regressioanalyysi	44
4.4	Regressioyhtälö	45
5	Tutkielman tulokset	46
5.1	Kuvailevat tiedot muuttujista	46
5.2	Pearsonin korrelaatiokertoimen tulokset	48
5.3	Logistisen regressioanalyysin tulokset	50
5.4	Hyvyyden ja luokittelun tulkinta	53
5.5	Tutkielman rajoitukset	54
6	Yhteenveto	56
6.1	Johtopäätökset	56
6.2	Jatkotutkimusmahdollisuudet	58
	Lähteet	59

Kuviot

Kuvio 1. Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaneiden yritysten osuus (Ojala ja muut, 2016; Ittonen ja muut, 2017).	20
Kuvio 2. Tilintarkastusraajat täyttämättömien yritysten lukumäärä (Ojala ja muut, 2016).	21

Taulukot

Taulukko 1. Euroopan valtioiden raja-arvot (Accountancy Europe, 2021, s. 7–8).	14
Taulukko 2. Yritykset toimialoittain (yritysyksikkö) (Tilastokeskus, 2023a).	19
Taulukko 3. Havaintoaineisto.	39
Taulukko 4: Otoskoon tuloksien jakautuminen.	40
Taulukko 5: Tutkielmassa käytetyt muuttujat.	42
Taulukko 6. Selittävien muuttujien kuvaileva esittely.	47
Taulukko 7. Pearsonin korrelaatiokertoimet (N = 300).	50
Taulukko 8. Logistinen regressioanalyysi.	52
Taulukko 9. Luokittelutaulukko.	53

1 Johdanto

Tilintarkastuslaki (1141/2015) määrittää tilintarkastusvelvollisuudesta ja lain mukaan kaikkein pienimmät yritykset on vapautettu pakollisen tilintarkastuksen suorittamisesta. Osa yrityksistä suorittaa tilintarkastuksen kuitenkin vapaaehtoisesti erinäisistä syistä. Suoritettavan tilintarkastuksen sisältö on sama, riippumatta siitä, onko tarkastuksen kohteena suuri pörssi-yhtiö vai liiketoiminnaltaan pieni ja yksinkertainen yritys. Tilintarkastuslain muuttamista on käsitelty Työ- ja elinkeinoministeriön asettaman työryhmän toimesta (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 26). Työryhmä toimi ajalla 1.3.2019–31.5.2020 ja heidän tekemässään luonnoksessa esitettiin, että mikroyritykset voisivat tiettyjen määrättyjen edellytysten perusteella suorittaa kevyemmän yleisluonteisen tarkastuksen varsinaisen tilintarkastuksen sijaan (Valtioneuvosto, 2020). Aikavälillä 9.9.–4.11.2020 käydyn lausuntokierroksen myötä hallitus kuitenkin päätti, ettei esitettyjä muutoksia tehdä tilintarkastuslakiin (Valtioneuvosto, 2020).

1.1 Tausta ja merkitys

Työ- ja elinkeinoministeriön (2020, s. 4) mukaan Suomessa annettiin ensimmäinen varsinainen tilintarkastuslaki vuonna 1994. Tämän jälkeen lakia on heidän mukaansa uudistettu muutaman kerran kokonaisuudessaan, ja muita lakimuutoksia on tehty vuosien varrella paljon. Vuonna 1994 tehdyn lakimuutoksen tavoitteena oli heidän mukaansa muun muassa yhtenäistää sääntelyä, jotta hajautetuista yhteisö- ja säätiölaeista päästiin eroon. Ensimmäisen tilintarkastuslain tullessa voimaan vuonna 1994, olivat kaikki kirjanpitovelvolliset yhteisöt ja säätiöt tilintarkastusvelvollisia ja vasta vuonna 2007 tehdyn kokonaisuudistuksen myötä kaikkein pienimmät yhteisöt vapautettiin pakollisen tilintarkastuksen suorittamisesta (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 5).

Tällä hetkellä voimassa oleva ja samalla tilintarkastuslain kolmas kokonaisuudistus toteutettiin vuonna 2015, minkä tavoitteena oli yhdenmukaistaa ja uudistaa eri

tilintarkastajatutkinnot sekä valvonta- ja muutoksenhakujärjestelmät (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 5). Lakiuudistuksen taustalla vaikutti Horsmanheimon ja muiden (2017, johdanto) mukaan vuoden 2014 EU:n tilintarkastusreformin täytäntöönpano. Tilintarkastuslain uudistuksen seurauksena myös hyväksyntä- ja valvontajärjestelmä uudistettiin ja tilintarkastajien valvonta siirrettiin Patentti- ja rekisterihallitukselle eli PRH:lle (Horsmanheimo ja muut, 2017, johdanto; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 5). Horsmanheimon ja muiden (2017, johdanto) mukaan niin taloudelliset kriisit Suomessa ja maailmalla kuin muun muassa yhtiöoikeuden lainsäädäntökehitys ja yhteiskunnan tarpeiden muutokset ovat vaikuttaneet lakimuutoksien tekemiselle.

Nykyinen tilintarkastuslaki (1141/2015) kattaa laajasti lähes kaikki tilintarkastukseen liittyvät kysymykset (Horsmanheimo ja muut, 2017, johdanto). Tilintarkastajan merkittävimmät tehtävät ovat tarkastettavan yhteisön kirjanpidon, tilinpäätöksen sekä hallinnon tarkastus, joita EU-sääntelyyn pohjautuva tilintarkastuslaki (1141/2015) säätelee (Horsmanheimo ja muut, 2017, johdanto; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 6).

1.2 Tavoitteet ja rajaukset

Tämä tutkielma tarkastelee vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen vaikuttavia tekijöitä Suomessa. Tutkielmalla halutaan selvittää, vaikuttavatko vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen se, että yrityksellä on taloudellisia vaikeuksia, yritys on kasvava tai että yritys haluaa lisätä uskottavuuttaan ja luotettavuuttaan tarkastetulla tilinpäätöksellä, mikäli omistajuus on jaettu useamman omistajan kesken. Tervon ja Jokipiin (2018) tekemässä tutkimuksessa on havaittu, että uskottavuutta ja luotettavuutta haluavat yritykset suorittavat todennäköisemmin vapaaehtoisen tilintarkastuksen. Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen sekä Ittosen ja muiden (2017) tekemän selvityksen mukaan yrityksen liiketoiminnan kasvaminen ja hajaantunut omistajuus lisäävät todennäköisyyttä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle.

Taloudellisten vaikeuksien ja vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen välillä on Ojalan ja muiden (2016) tekemässä tutkimuksessa ja Ittosen ja muiden (2017) tekemässä selvityksessä saatu eri tulokset. Ojalan ja muiden (2016) sekä Niemen ja muiden (2012) tekemien tutkimuksien mukaan taloudellisissa vaikeuksissa oleva yritys suorittaa vapaaehtoisen tilintarkastuksen todennäköisemmin kuin yritys, joka ei ole taloudellisissa vaikeuksissa.

Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, onko vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen liittyvät tekijät muuttuneet noin kymmenessä vuodessa. Tätä tutkielmaa voidaan pitää tarpeellisena, sillä Ojalan ja muiden (2016) tekemä tutkimus toteutettiin samaan aikaan kun pienimpiä yhteisöjä vapautettiin pakollisesta tilintarkastuksesta. Ojalan ja muiden (2016) tutkimus kohdistui tilinpäätösvuosiin 2008–2010 ja tässä tutkielmassa tutkitaan tilinpäätösvuotta 2019. Jotta nähdään, onko vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen vaikuttavat tekijät muuttuneet. Tutkielma haluttiin kohdistaa mahdollisimman tuoreeseen aineistoon, mutta keväällä 2020 puhjennut koronapandemia aiheutti The World Bankin (2022, s. 50) mukaan suuren maailmanlaajuisen talouskriisin. Jotta tutkielman tulokset olisivat vertailukelpoisia Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen kanssa, tuli tutkimus kohdistaa vuoteen 2019, jolloin pandemia ei ollut vielä vaikutuksiltaan alkanut.

Tutkielma kohdistetaan suomalaisiin osakeyhtiöihin, jotka eivät täytä tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvoja tai muita tilintarkastuslain (1141/2015) kriteerejä. Tutkielma kohdistetaan yksityisiin osakeyhtiöihin, kuten Ojalan ja muiden (2016) tekemässä tutkimuksessa, joka on tämän tutkimuksen esikuvatutkimus. Ojalan ja muiden (2016) tutkimus vapaaehtoisesti suoritettavista yhteisöistä kohdistui tilinpäätösvuosiin 2008–2010, eli juuri lakimuutoksen taitekohtaan. On mahdollista, että Ojalan ja muiden (2016) teettäminä tutkimusvuosina moni tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvot alittava yhteisö on vielä suorittanut tilintarkastuksen ikään kuin vanhasta tottumuksesta, etenkin niissä tapauksissa, joissa yhteisön tilintarkastusta on suorittanut hyväksytty tilintarkastaja. Ojalan ja muiden (2016, s. 20) tekemän tutkimuksen mukaan

tilintarkastusta suorittavien yhteisöjen lukumäärä laski tutkimusvuosien aikana, mitä voidaan selittää esimerkiksi sillä, että yhteisöt ovat tulleet vuosien myötä tietoisemmiksi siitä, ettei varsinaista tilintarkastuspakkoa enää ole ja näin ollen luopuneet tilintarkastuksen suorittamisesta.

1.3 Tutkielman rakenne

Tämä tutkielma on jaettu yhteensä kuuteen päälukuun. Pääluvut 2–3 käsittävät tutkimuksen teoriaosuuden ja luvut 4–5 empiriaisuuden. Tutkimuksen viimeisessä ja samalla kuudennessa pääluvussa esitellään tutkimuksen yhteenveto, johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet.

Toisessa pääluvussa käsitellään tilintarkastuksen tavoitetta ja tarvetta ja määritellään, missä tapauksissa tilintarkastuksen suorittaminen on pakollista. Luvussa verrataan Suomen tilintarkastusrajoja muihin Euroopan maihin ja pohditaan, mistä erot voisivat johtua. Luvussa kuvataan tilintarkastuslain muutoksia vuodesta 2007 alkaen aina tähänhetkiseen vuonna 2015 voimaan tulleeseen tilintarkastuslakiin asti. Lisäksi käsitellään tilintarkastajan ammattia ja sen vaatimuksia sekä tilintarkastajiin kohdistuvaa valvontaa. Luvun lopussa käsitellään vapaaehtoista tilintarkastusta ja sen suoritusmääriä.

Kolmannessa pääluvussa käsitellään tilintarkastusta talousteorian näkökulmasta. Luvussa käsitellään aikaisempia vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisesta tehtyjä tutkimuksia ja tehdään niistä yhteenveto. Tämän jälkeen luvussa määritellään tämän tutkimuksen hypoteesit ja perustellaan niiden muodostuminen teoriaan perustuen.

Tämän tutkimuksen empiirinen osuus aloitetaan neljännessä pääluvussa, jossa ensin kuvataan tutkimuksessa käytetty aineisto ja sen keruumenetelmä. Luvussa perustellaan saatu otoskoko ja kuvataan tutkimuksessa käytetyt selittävät ja selitettävät muuttujat. Tutkielma toteutettiin logistisena regressioanalyysinä, jota kuvataan ja määritellään neljännen pääluvun lopussa.

Viidennessä pääluvussa esitellään saadun tutkimuksen tulokset. Tulokset käsitellään hypoteesi kerrallaan ja saatuja tuloksia verrataan aikaisempiin tutkimuksiin. Luvun lopussa esitellään tutkimukseen kohdistuvat rajoitukset, joiden perusteella pohditaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta.

Kuudennessa ja samalla viimeisessä pääluvussa esitellään tutkimuksen yhteenveto ja johtopäätökset. Luvussa kootaan yhteen tutkimuksesta saadut tärkeimmät havainnot ja niihin liittyvät rajoitukset. Johtopäätöksiä verrataan aikaisempiin tutkimuksiin ja määritellään, hyväksytäänkö vai hylätäänkö tutkimuksessa esitetty hypoteesi. Luvun lopussa esitetään tehtyihin havaintoihin ja päätelmiin perustuvat jatkotutkimusmahdollisuudet.

2 Teorettinen viitekehys

Tässä pääluvussa käsitellään tilintarkastusta alana. Luvussa kerrotaan tilintarkastuksen tavoitteet sekä määritellään tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvot ja muut säädökset tilintarkastus- ja kirjanpitolain perusteella. Koska tutkielma kohdistetaan suomalaisiin yrityksiin, käsitellään tässä luvussa Suomen tilintarkastuslain kehittymistä alkaen vuonna 2007 tehdystä suuresta lakimuutoksesta nykyhetkeen asti. Lisäksi käsitellään tilintarkastajan ammatin vaatimuksia Suomessa sekä tilintarkastajiin kohdistuvaa valvontaa, jota suorittaa nykyisin Patentti- ja rekisterihallitus. Luvun lopussa käsitellään vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaneiden yritysten määrää ja tarkastellaan määrissä tapahtuneita muutoksia.

2.1 Tilintarkastuksen tavoite ja tarve

Horsmanheimon ja Steinerin (2017, luku 3) mukaan tilintarkastuksen tavoitetta ei säädetä erikseen. Heidän mukaansa tilintarkastuksen tavoitteena on kuitenkin huolehtia siitä, että lain mukaiset seikat tulee tarkastettua vaadittujen tilintarkastajan raporttien antamiseksi. Heidän mukaansa kirjanpitoon kohdistuvan tarkastuksen tavoitteena on varmistua siitä, että kirjanpito ja siitä johdettu tilinpäätös on muodostettu noudatetun tilinpäätössäännösten ja lakien mukaisesti oikein, ja että ne antavat riittävän ja oikean kuvan yhteisön taloudellisesta asemasta. Hallinnon tarkastuksen tavoitteena on heidän mukaansa varmistua siitä, että vastuuvollisten toiminta on lainmukaista. Heidän mukaansa tarkastuksen lopputulosta, eli tilintarkastajan antamaa lausuntoa voidaan myös pitää yhtenä tilintarkastuksen tavoitteena.

Horsmanheimo ja Steiner (2017, luku 1) määrittävät, että taloudellisten tietojen luotettavuuden varmentaminen on tilintarkastajan tärkein tehtävä. Käytännössä tämä tarkoittaa heidän mukaansa sitä, että tilintarkastajan tehtävänä on varmistaa, että tarkastettavan yrityksen antama tieto on oikeaa ja asianmukaista. Nykyisin monet eri tahot, kuten sijoittajat, työntekijät ja viranomaiset ovat heidän mukaansa riippuvaisia

yrietyksien taloudellisista tiedoista, jolloin tilintarkastajan tekemä varmennus antaa luotettavuutta yrityksen antamiin tietoihin.

Tervon ja Jokipiin (2018, 291–293) sekä Ojalan ja muiden (2016, s. 7) tekemien tutkimuksien mukaan tilintarkastuksen suorittamisella saatetaan hakea luotettavuutta annetuille taloudellisille tiedoille. Ojalan ja muiden (2016, s. 7) mukaan tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että yritykset haluavat tällä tavoin varmistaa yrityksen toiminnan kannalta merkittävien tavaroiden ja palveluiden saatavuuden. Heidän mukaansa pankit voivat vaatia tilinpäätöksen laatimista lainan myöntämistä varten, mutta yksittäiset toimittajat eivät voi tätä tehdä. Heidän tekemässään tutkimuksessa todettiin, että vapaaehtoinen tilintarkastus suoritetaan todennäköisemmin tilanteissa, joissa mikroyritys on riippuvainen tavaroiden ja palveluiden toimittajistaan. Näin ollen vapaaehtoisesti suoritettavaa tilintarkastusta voidaan pitää hyödyllisenä liiketoiminnan sujuvan jatkumisen kannalta, sillä sidosryhmät saavat ulkopuolisen tahon suorittaman varmennuksen yrityksen toiminnasta.

2.1.1 Tilintarkastusvelvollisuus Suomessa

Tilintarkastuksen suorittamisesta määrätään tilintarkastuslaissa. Tilintarkastuslain (1141/2015) 2:2:n mukaan tilintarkastus on suoritettava niissä yhteisöissä ja säätiöissä, joissa sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella täyttyy vähintään kaksi seuraavista kolmesta edellytyksestä:

1. taseen loppusumma on enemmän kuin 100 000 euroa,
2. liikevaihto tai sitä vastaava tuotto on enemmän kuin 200 000 euroa,
3. keskimääräinen henkilöstömäärä on yli kolme.

Tilintarkastus on lain mukaan pakollista myös yhteisöissä, joiden pääasiallinen toimiala on arvopapereiden omistaminen ja hallinta. Tilintarkastus on suoritettava myös tapauksissa, joissa yhteisöllä on huomattava vaikutusvalta osakkuus- eli

omistusyhteisyrityksissä, mikä syntyy silloin, kun kirjanpitovelvollisella on 25–50 % osakkeiden tai osuuksien tuottama äänimäärä (Tilintarkastuslaki 2:2; Kirjanpitolaki 1336/1997 1:8).

Mikäli tilintarkastus- ja kirjanpitolain mukaiset edellytykset eivät täyty, ei yhteisö ole tilintarkastuslain puitteissa tilintarkastusvelvollinen, mutta voi halutessaan suorittaa tilintarkastuksen vapaaehtoisesti. Tilintarkastuslain lisäksi tilintarkastuksesta voidaan kuitenkin määrätä myös yhteisön tai säätiön yhtiöjärjestyksessä, -sopimuksessa tai säännöissä (Tilintarkastuslaki 2:2).

Tilintarkastuslakia (1141/2015) voidaan soveltaa vain lähinnä yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden tilintarkastukseen, sillä Työ- ja elinkeinoministeriön (2020, s. 5) mukaan valtion ja kuntien tilintarkastuksesta on säädetty erikseen julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta koskevassa laissa (1142/2015) ja kuntalaissa (410/2015). Tulee myös huomioida, että tilintarkastuslain piiriin eivät kuulu yksityiset liikkeen- ja ammatinharjoittajat kuten toiminimet.

2.1.2 Tilintarkastusvelvollisuus muissa Euroopan valtioissa

Pienimpien yritysten vapauttaminen pakollisen tilintarkastuksen suorittamisesta perustuu EU-direktiiville (Accountancy Europe, 2021, s. 3). Accountancy European (2021, s. 3) mukaan EU:n jäsenvaltiot sekä Norja, Sveitsi ja Islanti voivat kuitenkin itse määrittää omat raja-arvot pakollisen tilintarkastuksen suorittamiselle pienempien yhtiöiden osalta. Raja-arvoissa tulisi ottaa huomioon Accountancy European (2021, s. 3) mukaan muun muassa valtion koko ja yksittäisten yritysten lukumäärä. Taulukossa 1 on EU:n jäsenvaltioiden sekä Norjan, Sveitsin ja Islannin asettamien raja-arvojen keskiarvot ja mediaanit. Vertailuksi taulukkoon 1 lisättiin Suomen asettamat raja-arvot.

Taulukon 1 arvoista nähdään, että Suomen asettamat raja-arvot ovat todella alhaiset keskiarvo- ja mediaanilukuihin verrattuna. Raja-arvot eivät ole kuitenkaan täysin

vertailtavissa toisiinsa, sillä esimerkiksi Virossa on asetettu tilintarkastukselle kaksi eri raja-arvoa (Accountancy Europe, 2021, s. 7). Accountancy European (2021, s. 7) mukaan Virossa pienemmät yritykset voivat suorittaa niin sanotun lakisääteisen tarkastuksen, joka on varsinaista tilintarkastusta kevyempi. Sivuston mukaan kevyemmän tarkastuksen alarajat ovat taseen loppusumman osalta 800 000 €, liikevaihdon osalta 1 600 000 € ja henkilöstömäärän osalta 24. Varsinaisen laajemman tilintarkastuksen raja-arvot ovat korkeammat.

Suomen tavoin Ruotsilla on verrattain matalat raja-arvot pakollisen tilintarkastuksen suorittamiselle. Ruotsin alarajat ovat taseen loppusumman osalta 150 000 €, liikevaihdon osalta 300 000 € ja henkilöstömäärän osalta 3 (Accountancy Europe, 2021, s. 8). Accountancy European (2021, s. 8–9) mukaan Ruotsissa on käsitelty raja-arvojen mahdollista nostamista. Sivuston mukaan raja-arvoja ei kuitenkaan ole haluttu nostaa, sillä raja-arvojen nostamisessa nähdään liikaa riskejä. Sivuston mukaan Ruotsin valtiontalouden tarkastusviraston mukaan raja-arvojen nostaminen lisäisi erityisesti kirjanpitovirheiden, veronkierron ja verovirheiden riskiä. Samoin talousrikollisuuden riski lisääntyisi sivuston mukaan.

Taulukko 1. Euroopan valtioiden raja-arvot (Accountancy Europe, 2021, s. 7–8).

	Taseen loppusumma €	Liikevaihto €	Henkilöstömäärä
Keskiarvo	3 367 000	7 769 833	53
Mediaani	2 675 000	6 175 000	50
Suomi	100 000	200 000	3

2.1.3 Tilintarkastuslain kehittyminen

Ennen vuonna 2007 toteutettua tilintarkastuslain kokonaisuudistusta olivat kaikki kirjanpitovelvolliset yhteisöt ja säätiöt tilintarkastusvelvollisia (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020 s. 5). Kumotun tilintarkastuslain (936/1994) 10 §:n mukaan

tilintarkastuksen sai suorittaa tietyissä tapauksissa myös niin sanottu maallikkotilintarkastaja, eli henkilö, joka ei ollut hyväksytty tilintarkastaja. Kumotun tilintarkastuslain (936/1994) 10 §:n mukaan tilintarkastusta suorittavalla henkilöllä tuli kuitenkin olla laskentatoimen, taloudellisten ja oikeudellisten asioiden sekä tilintarkastuksen tuntemusta ja kokemusta. Niin sanottu maallikkotilintarkastaja sai suorittaa tilintarkastuksen kumotun tilintarkastuslain (936/1994) 11 §:n mukaan tapauksissa, joissa kaksi seuraavista kolmesta ehdosta täyttyivät:

1. taseen loppusumma oli edellisen tilikauden tilinpäätöksessä alle 340 000 euroa,
2. liikevaihto tai muu sitä vastaava tuotto oli edellisen tilikauden tilinpäätöksessä alle 680 000 euroa,
3. yhtiön keskimääräinen henkilöstömäärä oli edellisellä tilikaudella alle 10 henkilöä.

Mikäli edellä mainituista ehdoista vähintään kaksi rajaa ylittyi, tuli yhteisön valita vähintään yksi hyväksytty tilintarkastaja suorittamaan tilintarkastusta (Tilintarkastuslaki 936/1994 11 §).

Vuonna 2007 toteutetun ensimmäisen tilintarkastuslain kokonaisuudistuksen myötä myös tilintarkastajia koskevat säännökset muuttuivat (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020 s. 5). Kumotun tilintarkastuslain (459/2007) mukaan tilintarkastuksen sai suorittaa vain hyväksytty tilintarkastaja, eli kumotun tilintarkastuslain (936/1994) mukaiset niin sanotut maallikkotilintarkastajat eivät enää saaneet suorittaa tilintarkastusta pienemmissä yhteisöissä. Kumotun tilintarkastuslain (459/2007) myötä otettiin kuitenkin käyttöön raja-arvot, jotka vapauttivat pienimmät yhteisöt kokonaan tilintarkastusvelvollisuudesta. Kumotun tilintarkastuslain (459/2007) mukaiset raja-arvot ovat samat kuin tällä hetkellä voimassa olevan tilintarkastuslain (1441/2015) 2:2:n mukaiset raja-arvot.

Kumottu tilintarkastuslaki (459/2007) otettiin käyttöön 1.7.2007 ja sitä tuli soveltaa 1.7.2007 ja sen jälkeen alkaviin tilikausiin (Tilintarkastuslaki 459/2007 56 §, 57 §).

Tyypillisenä tilikautena voidaan pitää kalenterivuotta, joten käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että monet uudistuksen myötä raja-arvot alittavat yhteisöt vapautuivat pakollisesta tilintarkastuksesta vasta vuonna 2008 alkaneella tilikaudella.

Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi mietinnön vuonna 2020, jossa käsiteltiin tilintarkastuslainsäädäntöön tehtäviä muutoksia (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020, s. 9). Työ- ja elinkeinoministeriön (2020, s. 9) mietinnön tarkoituksena oli tehdä muutoshanke, jolla mahdollistettaisiin kevyemmän tilintarkastuksen käyttöönotto pienyrityksissä. Kevyempää tilintarkastusta olisi siis mahdollista soveltaa myös niihin yrityksiin, jotka suorittavat tilintarkastuksen vapaaehtoisesti. Tilintarkastuslakiin ei kuitenkaan päätetty tehdä muutoksia, sillä kansainvälisiä tilintarkastusalan standardeja koskevat uudistukset olivat vielä kesken (Valtioneuvosto, 2020).

Syyskuussa 2023 The International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB), eli kansainvälinen tilintarkastus- ja varmennusstandardien lautakunta hyväksyi standardin, jota voidaan soveltaa yksinkertaisten yhteisöjen tilintarkastukseen (Laine, 2023). Standardi mahdollistaa kevyemmän tilintarkastuksen lähinnä tilintarkastajan näkökulmasta, mutta tehokkaammin suoritettulla tarkastuksella voidaan saada myös kustannussäästöjä. Tämä voisi osaltaan lisätä vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen kysyntää, sillä tilintarkastusrajat täyttämättömät yritykset ovat tyypillisesti liiketoiminnaltaan yksinkertaisia, jolloin uutta standardia voitaisiin soveltaa.

2.1.4 Tilintarkastajien valvonta

Tilintarkastajien työtä valvoo nykyisin Patentti- ja rekisterihallitus eli PRH. Työ- ja elinkeinoministeriön (2020, s. 6) mukaan PRH:n tehtävänä on suorittaa tilintarkastajien toiminnasta sekä ennakollista että jälkikäteistä laadunvalvontaa. Jälkikäteinen laadunvalvonta koostuu heidän mukaansa kantelu- ja valvontatapauksista, kun taas ennakollinen laadunvalvonta kattaa heidän mukaansa laaduntarkastukset, joihin PRH (2019) määrää tilintarkastajia. Laaduntarkastuksien tavoitteena on PRH:n (2019) mukaan

varmistua tilintarkastusyhteisöjen ja tilintarkastajien oman laadunvalvonnan toimivuuden asianmukaisuudesta. PRH (2019) haluaa varmistua siitä, että suoritettussa tilintarkastustyössä on noudatettu asiaan kuuluvia lakeja ja säännöksiä sekä hyvää tilintarkastustapaa, joka sisältää muun muassa kansainvälisten tilintarkastusstandardien noudattamisen. Edellä mainittujen lisäksi PRH (2019) varmistaa, että tarkastuksessa on hankittu riittävästi tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä, jonka perusteella johtopäätökset on tehty ja tilintarkastuskertomus annettu.

Tilintarkastajien valvontaa voidaan pitää tarpeellisena, sillä sen voidaan katsoa lisäävän uskottavuutta ja luotettavuutta tilintarkastetuille yrityksille. Mikäli tilintarkastajia ja tilintarkastusalaa ei valvottaisi, voisi se lisätä epäluottamusta myös tilintarkastuksen kohteena oleville yrityksille. Kuten luvussa 2.1 todettiin, on suoritettulla tilintarkastuksella yhteys tietojen luotettavuuden ja uskottavuuden lisäämisen ja kanssa, minkä vuoksi on tärkeää, että myös tilintarkastettavat yritykset voivat luottaa, että heitä tarkastava ulkopuolinen yhteisö tai henkilö toimii lakien ja muiden säädöksien mukaan. Tämän varmuuden heille saattaa tuottaa muun muassa tilintarkastusyhteisöihin ja tilintarkastajiin kohdistuvat valvonta.

Tilintarkastajat, tilintarkastusyhteisöt tai päävastuulliset tilintarkastajat määrätään PRH:n laaduntarkastukseen vähintään kolmen vuoden välein, mikäli tarkastuksen kohteena on yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö, pankki tai vakuutusyhtiö (PRH, 2019). Muiden yhteisöjen tilintarkastajat määrätään laaduntarkastukseen vähintään kuuden vuoden välein (PRH, 2019). Tehtyjen laaduntarkastuksien perusteella PRH voi antaa tilintarkastajalle esimerkiksi suosituksia ja ohjeita, mutta tehty laaduntarkastus voi myös johtaa lisävalvontatoimenpiteisiin (PRH, 2019). Mikäli PRH (2021) katsoo tehdyn tarkastuksen perusteella, että tilintarkastaja ei ole toiminut työssään lainmukaisesti tai noudattanut hyvää tilintarkastustapaa, siirtyy asia PRH:n tilintarkastuslautakunnan ratkottavaksi. Tällöin seuraamuksena voi olla esimerkiksi huomautus, varoitus, määräaikainen kielto toimia tilintarkastajana tai seuraamusmaksu. Tilintarkastuslautakunta on Työ- ja elinkeinoministeriön (2020, s. 6) mukaan itsenäinen

lautakunta, jonka valtioneuvosto nimittää aina kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Valvonnan lisäksi tilintarkastuslautakunnan ja PRH:n tilintarkastusvalvonnan tehtäviä ovat heidän mukaansa tilintarkastuksen yleinen ohjaus ja kehittäminen.

2.1.5 Tilintarkastusala Suomessa

Hyväksyttynä, eli niin sanottuna auktorisoituna tilintarkastajana toimimista varten, tulee henkilön suorittaa hyväksytysti Patentti- ja rekisterihallituksen eli PRH:n (2023) järjestämä tilintarkastajatutkinto. Jokaisen tulee suorittaa PRH:n (2023) mukaan tilintarkastusalan perustutkinto eli HT-tutkinto, jonka jälkeen tilintarkastaja voi halutessaan suorittaa erikoistumistutkinnon. Erikoistumistutkintoja on kaksi, joista KHT-erikoistumistutkinto antaa valmiudet yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastuksiin ja JHT-erikoistumistutkinto julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksiin (PRH, 2023). Tilintarkastajatutkinnon suorittamista varten henkilöllä tulee olla muun muassa alempi korkeakoulututkinto sekä vähintään kolmen vuoden käytännön työn kokemus alalta (PRH, 2023).

Tilintarkastajana toimimista on suhteellisen tiukasti säädetty ja PRH (2020) määrittelee, että esimerkiksi kolmen viimeisen vuoden aikana saatu lainvoimainen tuomio sakkorangaistuksesta tai viiden viimeisen vuoden aikana rikoksesta saatu vankeusrangaistus voi olla esteenä tilintarkastajan tehtävässä toimimiseen. PRH (2020) tarkastelee lisäksi tilintarkastajan taloudellista riippuvuutta, ja tilintarkastajan toimiminen voidaan estää, mikäli henkilö katsotaan pysyvästi ylivelkaiseksi tai maksukyvyttömäksi.

Tilintarkastajan työssä toimimista varten, tulee tilintarkastajan ylläpitää ja kehittää jatkuvasti omaa ammattitaitoaan. PRH (2020) on määritellyt muun muassa kappale- ja tuntimääräiset vaatimukset suoritettaville tilintarkastustehtäville, jotta ammattitaidon katsotaan pysyvän riittävällä tasolla. Edellä mainittujen lisäksi PRH (2020) valvoo, että

tilintarkastajat kouluttautuvat vuosittain vaaditun määrän. Tilintarkastajien tulee raportoida omaa kouluttautumistaan vuosittain PRH:lle (PRH, 2020).

Tilintarkastuspalveluita tuottavien yritysten lukumäärää ja niissä työskentelevien henkilöiden lukumäärää vuosina 2018–2021 kuvataan taulukossa 2. Vuonna 2021 tilintarkastuspalveluita tuottavien yritysten lukumäärä oli yhteensä 660, mikä selviää Tilastokeskuksen (2023a) rakenne- ja tilinpäätöstilastotiedoista. Tilastokeskuksen (2023a) tietojen mukaan lukumäärä oli vuonna 2018 yhteensä 675, eli yritysten määrä laski 15:llä neljän vuoden aikana. Muutosta voisi selittää muun muassa yritys- ja liiketoimintakaupat tai oman yritystoiminnan lakkauttaminen esimerkiksi alan vaihdon tai eläköitymisen takia. Tilastokeskuksen (2023a) tietojen mukaan vuonna 2021 henkilöstön lukumäärä tilintarkastuspalveluita tuottavissa yrityksissä oli yhteensä 4 772, kun taas PRH:n (2022) mukaan auktorisoitujen tilintarkastajien määrä oli vuoden 2021 päättyessä yhteensä 1 345. Tämä tarkoittaa sitä, että vain noin 30 % alalla työskentelevistä on PRH:n hyväksymiä auktorisoituja tilintarkastajia ja loput toimivat niin sanottuina avustavina tilintarkastajina.

Taulukko 2. Yritykset toimialoittain (yritysyksikkö) (Tilastokeskus, 2023a).

69202	Yritysten lukumäärä,	Henkilöstön lukumäärä
Tilintarkastuspalvelu	yritykset	(htv), yritykset
2018	675	4 250
2019	674	4 696
2020	667	5 043
2021	660	4 772

2.2 Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaneet yritykset

Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisesta ei löydy virallista tilastotietoa, mutta suuntaa antavaa tietoa kerättiin tätä tutkielmaa varten Voitto+ -tietokannasta, josta

myös tutkimusaineistoa kerättiin. Voitto+ -tietokannasta kerättyjen tietojen perusteella vuoden 2019 aikana päättyneellä tilikaudella on Suomessa ollut yhteensä 55 175 yritystä, jotka eivät ole täyttäneet pakollisen tilintarkastuksen raja-arvoja. Näistä yrityksistä vain 17 595 eli noin 32 % on suorittanut tilintarkastuksen vapaaehtoisesti.

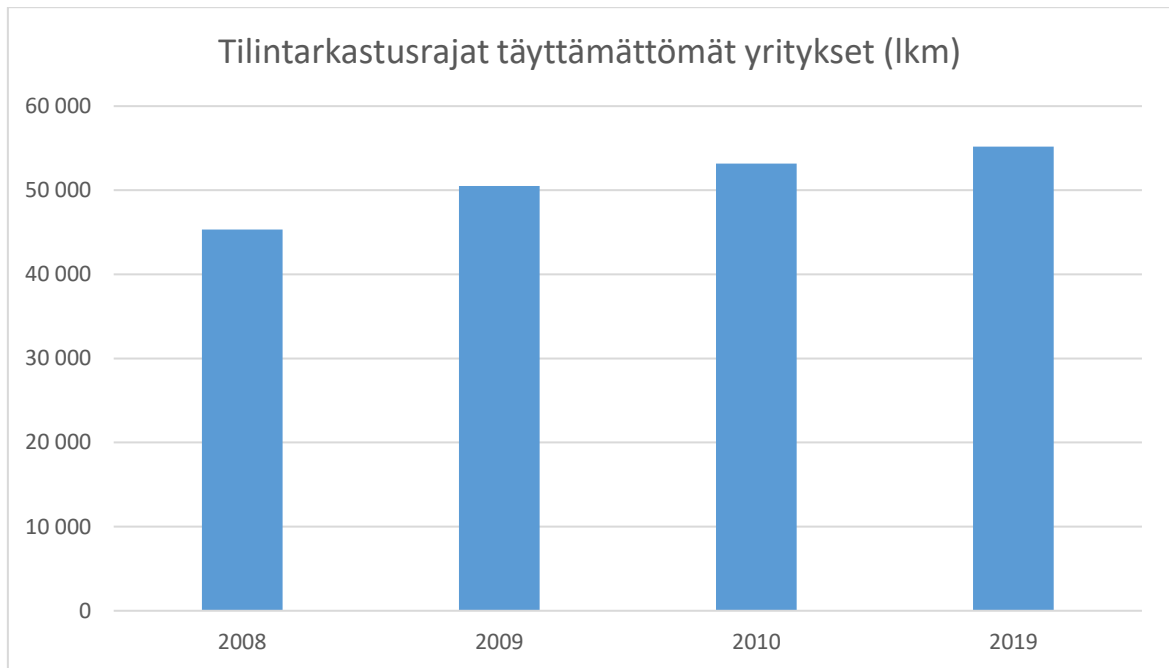
Kuviota 1 tarkasteltaessa voidaan huomata, että vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisessa ei ole prosentuaalisesti tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien 2008–2010, 2012–2014 ja 2019 välillä. Vuonna 2010 vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaneiden yritysten osuus oli pienin, prosenttiosuuden ollessa 23,1 %. Vuosina 2008, 2012 ja 2019 prosenttiosuus on ollut 32–32,3 % välillä, eli erot ovat olleet todella pieniä. Vertailussa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että tieto on vain suuntaa antava, sillä tietoa on kerätty eri tavoin.

Kuvio 1. Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaneiden yritysten osuus (Ojala ja muut, 2016; Ittonen ja muut, 2017).

Kuviossa 2 on esitetty tilintarkastusrajat täyttämättömien yritysten lukumäärät vuosina 2008–2010 ja 2019. Kuvioista voidaan nähdä, että yritysten lukumäärä on hiukan noussut vuosien myötä. Lukumäärän muutos ei kuitenkaan ole merkittävä, kun ottaa

huomioon tarkastelujakson pitkän aikavälin. Vuonna 2010 tilintarkastusrajat täyttämättömien yritysten lukumäärä oli yhteensä noin 53 000 ja vuonna 2019 lukumäärä oli noin 55 000. Tilintarkastuksen suorittaneiden yritysten osuus kuitenkin nousi 23,1 prosentista 32 prosenttiin, mitä voidaan pitää yllättävänä muutoksena, sillä oletuksena oli, että vapaaehtoisesti tilintarkastuksen suoritettavien yritysten osuus laskisi, kun tieto tilintarkastuspakon poistumisesta saavuttaa yritykset.

Kuvio 2. Tilintarkastusrajat täyttämättömien yritysten lukumäärä (Ojala ja muut, 2016).

3 Agenttiteoria ja aikaisemmat tutkimukset

Kolmannessa pääluvussa käsitellään alkuun agenttiteoriaa, joka on talousteorian näkökulma tilintarkastuksen tarpeellisuudelle. Luvussa kerrotaan Ojalan ja muiden (2016) tekemästä aikaisemmasta tutkimuksesta vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisesta, mikä on tämän tutkimuksen esikuvatutkimus. Luvussa esitellään myös Tervon ja Jokipiin (2018) tutkimus sekä Ittosen ja muiden (2017) tekemä selvitys, missä on tutkittu vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen vaikuttavia tekijöitä sekä yrityksen velkaantumisen yhteyttä tilintarkastuksen suorittamiseen. Luvun lopussa määritellään tämän tutkimuksen hypoteesit, jotka on muodostettu aikaisempien tutkimuksien pohjalta.

3.1 Agenttiteoria

Talousteoriassa tilintekovelvollisuus ja tilintarkastuksen tarpeellisuus käsitellään agenttiteorian avulla (Horsmanheimo & Steiner, 2017, luku 1). Horsmanheimon ja Steinerin (2017, luku 1) mukaan agenttiteoriassa muodostuu päämies-agenttiongelma eriytyneiden resurssien omistuksen ja valvonnan myötä. Heidän mukaansa teoria perustuu sille, että yrityksen omistaja eli päämies siirtää yrityksensä sopimuksien hoitovastuun yrityksen toimitusjohtajalle eli agentille. Tämän myötä syntynyt agenttisuhte sisältää tavoiteristiriitoja, sillä teorian mukaan molempien tavoitteena on oma etu. Heidän mukaansa ongelmaksi voi muodostua se, ettei päämies pysty valvomaan agenttia yksityiskohtaisesti, jolloin agentin toimiessa oman edun mukaisesti, ei hän myöskään kannu vastuuta kaikista päätöksiensä vaikutuksista. Jotta valvonta olisi tehokasta, tulisi päätöksenteon valvominen ja johtaminen eriyttää toisistaan. Tämän vuoksi heidän mukaansa päätöksenteon johtaminen, valvonta ja omistus hajautetaan, eikä niitä keskitetä samalle agentille.

Horsmanheimon ja Steinerin (2017, luku 1) mukaan päätöksentekoa voidaan jakaa osakeyhtiössä esimerkiksi niin, että päämies eli osakkeenomistaja nimittää agentin eli

yhtiön hallituksen huolehtimaan johto- ja valvontatehtävistä, joita hallitus voi määrätä edelleen toimitusjohtajan tehtäväksi. Tämän seurauksena heidän mukaansa päämiehellä on edelleen päätäntäoikeus moniin asioihin yhtiökokouksessa.

Tilintarkastusta on Horsmanheimon ja Steinerin (2017, luku 1) pidetty alun perin vapaaehtoisena valvonnan keinona, jotta osakkeenomistajat voivat varmistua johdon antamien tietojen oikeellisuudesta. Tämä kuitenkin vaatii heidän mukaansa sen, että tilintarkastaja on riippumaton tarkastettavan yhtiön johdosta. Horsmanheimon ja Steinerin (2017, luku 1) mukaan tilintarkastaja on keskeisessä roolissa taloudellisen informaation luotettavuuden varmentamisessa. Tilintarkastajan avulla muun muassa sijoittajat, osakkeenomistajat ja muut sidosryhmät saavat heidän mukaansa varmistusta tietojen oikeellisuudesta. Tilintarkastus ei heidän mukaansa kuitenkaan pysty antamaan täydellistä varmuutta tietojen oikeellisuudesta.

3.2 Aikaisemmat tutkimukset

Vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastukseen vaikuttavia tekijöitä on tutkittu muun muassa Careyn ja muiden (2000), Niemen ja muiden (2012), Ojalan ja muiden (2016) sekä Tervon ja Jokipiin (2018) toimesta. Careyn ja muiden (2000) tutkimusta lukuun ottamatta kaikki edellä mainitut tutkimukset on kohdistettu suomalaisiin yrityksiin, mutta vertailun vuoksi tässä tutkielmassa halutaan käsitellä myös Careyn ja muiden (2000) tutkimusta, joka kohdistui australialaisiin perheyriksiin.

Tervo ja Jokipii (2018, s. 291–293) tutkivat vapaaehtoisesti tehtävän tilintarkastuksen vaikutusta taloudellisten tietojen laatuun sekä velkakustannuksiin pienten yksityisomistuksessa olevien yritysten osalta vuosina 2007–2012. He kohdistivat tutkimuksensa suomalaisiin yrityksiin ja tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen vaikutuksia muun muassa yrityksen taloudellisiin tietoihin. Heidän tutkimuksessaan käsiteltiin myös sitä, miten pieni yritys voisi hyötyä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisesta. Tervon ja Jokipiin (2018, s.

298) tutkimuksen perusjoukko koostui yli 15 000 yksityisomistuksessa olevasta yrityksestä.

Careyn ja muiden (2000) tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yrityksen ominaisuuksien vaikutusta vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle ja siitä saataviin hyötyihin. Heidän tutkimuksensa kohdistettiin australialaisiin perheyrityksiin. Heidän tutkimuksen perusjoukko koostui 186 australialaisesta perheyrityksestä, joille suoritettiin kyselylomaketutkimus.

Ojala ja muut (2016) suorittivat sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen vuosien 2008–2010 osalta, jolloin pienimmät yritykset oli juuri vapautettu pakollisesta tilintarkastuksesta. Heidän tutkimuksensa mukaan vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen laski monotonisesti kolmen vuoden aikana. Tätä voisi selittää esimerkiksi se, että vuosien myötä yritykset tulivat tietoisemmiksi siitä, ettei tilintarkastus olisi enää pakollista kaikissa tapauksissa.

Ojalan ja muiden (2016, s. 7) tekemässä haastattelututkimuksessa havaittiin, että toimitusvarmuuden varmistamisella, yrityksen koolla ja kasvulla, taloudellisilla vaikeuksilla ja neuvonnan tarpeella oli yhteys vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle. Haastattelututkimuksen tuloksien perusteella he totesivat, että osa esiin nousseista tekijöistä on mitattavissa tilinpäätöksistä tai muista saatavilla olevista aineistoista, joten he jatkoivat tutkimusta kvantitatiivisena tutkimuksena, tarkoituksenaan keskittyä sellaisiin tekijöihin, joihin on mahdollista löytää operatiivinen mittari arkistoidusta aineistosta.

Ittonen ja muut (2017) toteuttivat Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen pohjalta selvityksen vapaaehtoisen tilintarkastuksen suoritusmääristä uudemmalla aineistolla. Ittonen ja muiden (2017) selvitys kattoi vuodet 2012–2014, mikä antaa hyvän vertailukohdan ja jatkumon Ojalan ja muiden (2016) tekemälle tutkimukselle. Ojalan ja

muiden (2016) tutkimuksen tavoin, myös Ittosen ja muiden (2017, s. 4) selvitys osoittaa, että vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen määrä laskee tarkasteluvuosien aikana.

Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen vaikuttavia tekijöitä on tutkittu myös Niemen ja muiden (2012) toimesta. Niemi ja muut (2012, s. 169) suorittivat kyselytutkimuksen yhteensä 412 pienelle yksityiselle yritykselle Suomessa ja tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että yrittäjä valitsee suorittaa vapaaehtoisen tilintarkastuksen. Niemen ja muiden (2012, s. 170) tekemä tutkimus on suoritettu vuonna 2005.

3.2.1 Taloudelliset vaikeudet

Tervon ja Jokipiin (2018, s. 306) mukaan pienet yksityisomistuksessa olevat yritykset, jotka ovat suorittaneet vapaaehtoisen tilintarkastuksen, maksavat veloistaan korkeampaa korkoa kuin ne yritykset, jotka eivät ole suorittaneet vapaaehtoista tilintarkastusta. Heidän mukaansa tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että yrityksen taloudellinen tulos on heikko ja suoritettulla tilintarkastuksella pyritään vakuuttamaan velkojia toiminnan jatkuvuudesta ja velanmaksukykyä. Heidän mukaansa pankkilainat ovat usein pienten yritysten tärkein ulkoinen rahoituslähde ja lainanantajat käyttävät usein yritysten taloudellisia tietoja lainaehdojen määrittämisessä, jolloin suoritettu tilintarkastus lisää yrityksen luotettavuutta.

Tilintarkastuksen ja velkaantumistasen yhteyttä on tutkittu myös Careyn ja muiden (2000, s. 38–49) toimesta. Careyn ja muiden (2000, s. 49) tutkimuksen tulokset tukivat oletettua siitä, että yrityksen velkaantumistasella ja vapaaehtoisesti suoritettavalla tilintarkastuksella on yhteys toisiinsa. Eli toisin sanoen yritykset, joilla on paljon velkaa suorittavat vapaaehtoisen tilintarkastuksen todennäköisemmin kuin yritykset, joilla velkaa on vähän. Heidän saamansa havainto oli yhdenmukainen aikaisempien empiiristen tutkimusten kanssa. He perustelevat tulostaan sillä, että etenkin lainanantajat luottavat tilintarkastajan suorittamaan valvontaan.

Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen tulokset ovat taloudellisten vaikeuksien osalta mielenkiintoiset. Heidän tutkimuksensa mukaan pankkilainalla oli positiivinen yhteys vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle, kun taas negatiivisella omalla pääomalla oli negatiivinen yhteys vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle. Pankkilainan merkityksestä saatu tulos vapaaehtoisesti suoritettavaan tilintarkastukseen on yhteneväinen Tervon ja Jokipiin (2018) sekä Careyn ja muiden (2000) tekemän tutkimuksen kanssa, mutta on mielenkiintoista, ettei negatiivisella omalla pääomalla ollut yhteyttä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen. Tulosta voisi selittää esimerkiksi se, ettei oman pääoman menettäneillä yrityksillä ole varaa suorittaa tilintarkastusta.

Ittosen ja muiden (2017) selvityksen mukaan negatiivisella omalla pääomalla oli positiivinen yhteys vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen kanssa, mikä aiheuttaa eriävän tuloksen Ojalan ja muiden (2016) tekemään tutkimukseen verrattaessa. Ittosen ja muiden (2017) sekä Ojalan ja muiden (2016) tutkimustulokset eivät kuitenkaan ole täysin vertailtavissa, sillä Ittosen ja muiden (2017) selvityksessä käytettiin primääriaineistoa ja Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksessa käytettiin sekundääriaineistoa.

Niemen ja muiden (2012, s. 189) tekemän tutkimuksen mukaan muun muassa pankilta saatu rahoitus lisäsi vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä nosti heidän tutkimuksessaan myös yrityksen taloudelliset vaikeudet, mitä voisi heidän mukaansa selittää se, että taloudellisissa vaikeuksissa oleva yritys kokee tilintarkastajalta saadut neuvot hyödyllisiksi. Heidän tutkimuksessaan taloudellista vaikeutta mitattiin konkurssia ennustavalla Z-pistemäärällä, joka laskettiin kunkin otosyrityksen viimeisimmästä tilinpäätöksestä, joka oli saatavilla tutkimuksen ajankohtana.

3.2.2 Liiketoiminnan kasvu

Liiketoiminnan kasvun vaikutusta vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle on tutkittu Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksessa. Ojalan ja muiden (2016, s. 9) tekemän haastattelututkimuksessa nousi esiin, että etenkin yrityksen kasvumahdollisuuksia pidetään syynä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle. Heidän mukaansa tämä liittyi kahteen tekijään, joista toisessa yritykset odottivat tilintarkastusrajojen pian rikkoontuvan ja toisessa yritykset kokivat, että liiketoiminnan kasvaessa ja monimutkaistuessa he tarvitsivat ulkopuolista neuvontaa. Syiden perusteella voidaan myös päätellä, että liiketoiminnan kasvaessa yritykset haluavat varmistusta toiminnan oikeellisuudesta sekä luoda luottamusta antamilleen tiedoilleen. Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen tavoin myös Ittosen ja muiden (2017) tekemän selvityksen mukaan liikevaihdon kasvu lisäsi vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen todennäköisyyttä.

3.2.3 Omistusosuuden merkitys

Careyn ja muiden (2000) tutkimuksen mukaan vapaaehtoinen tilintarkastus suoritettiin todennäköisemmin tilanteissa, joissa yhtiön hallitukseen kuului myös perheen ulkopuolisia henkilöitä. Tämä voi heidän mukaansa johtua esimerkiksi siitä, että perheen ulkopuoliset henkilöt haluavat tarkempaa seuranta yhtiön toiminnasta ja tilintarkastuksen suorittaminen ulkopuolisella asiantuntijalla on yksi tapa saada varmistusta asianmukaisesta yhtiön hoidosta.

Ojalan ja muiden (2016, s. 11) tekemässä haastattelututkimuksessa nousi esiin, että muun muassa perheomisteisessa yrityksessä tilintarkastuksen suorittamisella halutaan varmistaa omistajien tasa-arvo ja mahdollisesti välttää riitatilanteita. Heidän tutkimuksensa mukaan tilintarkastajan tuomana arvona pidetään turvallisuuden lisääminen sekä uskottavuuden saaminen. Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen mukaan vapaaehtoinen tilintarkastus suoritetaan todennäköisemmin niissä yrityksissä, joissa

omistajuus on hajautunut useamman omistajan kesken. Saman tuloksen saivat myös Ittonen ja muut (2017) tekemässään selvityksessä.

3.2.4 Muut tekijät

Careyn ja muiden (2000, s. 41) tutkimuksessa tutkittiin myös yrityksen koon merkitystä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle. Heidän tutkimuksessaan yrityksen kokoa mitattiin liikevaihdon, työntekijämäärän ja taseen loppusumman avulla. Heidän tutkimuksensa mukaan yrityksen koolla ei kuitenkaan ollut positiivista yhteyttä tilintarkastuksen suorittamiselle. Myöskään sisäisen ja ulkoisen tilintarkastuksen suorittamisen välillä ei ollut positiivista yhteyttä. Heidän saamansa tutkimustulokset eivät olleet yhteneväisiä aikaisempien tutkimustuloksien kanssa ja he perustelivat saatua poikkeavaa tulosta sillä, että heidän tutkimuksessaan käytetty aineisto ei edustanut riittävästi pieniä ja suuria perheyriä.

Ojalan ja muiden (2016) tekemän haastattelututkimuksen perusteella vapaaehtoinen tilintarkastus saatetaan suorittaa tilanteessa, jossa tilinpäätöksen luotettavuutta halutaan parantaa ulkoisia toimittajia varten ja näin ollen varmistaa, että liiketoiminnan kannalta tarvittavat tavarat ja palvelut ovat saatavilla. Heidän tutkimustuloksien mukaan vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyys on suurempi niissä yrityksissä, jotka ovat riippuvaisia toimittajistaan ja haluavat näin ollen lisätä yrityksensä luotettavuutta tilintarkastuksen suorittamisella.

Nimi ja muut (2012) perustivat tutkimuksen muun muassa oletukseen, että kriittisten kirjanpito toimintojen ulkoistamisen luo agenttityyppisen suhteen omistajan ja kirjanpitäjän välille, mikä voisi lisätä tilintarkastuksen suorittamisen tarvetta. Toisaalta he myös oletivat, että ulkoisen kirjanpitäjän palkkaaminen voisi laskea tilintarkastajan palkkaamisen todennäköisyyttä, sillä kirjanpitäjä todennäköisemmin tuntee yrityksen liiketoiminnan paremmin ja on kustannustehokkaampi asiantuntija kuin tilintarkastaja. Heidän tutkimuksensa mukaan vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen

todennäköisyys taas laskee, mikäli yritys osti ulkopuoliselta kirjanpitäjältä veroneuvontaa ja piti sitä hyödyllisenä.

3.2.5 Yhteenveto aikaisemmista tutkimuksista

Tarkasteltaessa aikaisempia tutkimuksia voidaan huomata, että vapaaehtoista tilintarkastusta ja siihen vaikuttavia tekijöitä on tutkittu eri tavoin ja tutkimuksien perusjoukot ovat olleet eri kokoisia. Esimerkiksi Careyn ja muiden (2000) tutkimuksen perusjoukko koostui 186 yrityksestä, kun taas Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen perusjoukko oli lähes 150 000 yritystä. Perusjoukkoja vertailtaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että tutkimukset on suoritettu eri tutkimusmenetelmiä käyttäen, sillä Carey ja muut (2000) suorittivat kyselylomaketutkimuksen, kun taas Ojala ja muut (2016) suorittivat kvantitatiivisen tutkimuksen, jota varten tietoja pystyttiin keräämään tietokannoista.

Vaikka tutkimuksissa on käytetty eri tutkimusmenetelmiä ja aineistonkeruumenetelmiä, on mielenkiintoista huomata, että saadut tutkimustulokset ovat monilta osin yhteneväiset. Tämä osaltaan vahvistaa sitä, että vapaaehtoinen tilintarkastus suoritetaan samankaltaisissa tilanteissa. Aikaisemmista tutkimuksista myös nähdään, ettei vapaaehtoisesti suoritettavaan tilintarkastukseen vaikuttavissa tekijöissä ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien myötä. Tämä on mielenkiintoinen havainto, sillä voisi olettaa, että etenkin tilintarkastusrajojen voimaantullessa olisi tapahtunut muutoksia vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen kysynnässä.

Aikaisemmista tutkimuksista havaitaan, että vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen kysyntää on haastava mitata. Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksessa vapaaehtoisen tilintarkastuksen suoritti koko tarkastelujakson ajalla 27,3 % yrityksistä, kun taas Niemen ja muiden (2012) tutkimuksessa osuus oli jopa 60 %. Tämän tutkielman aineiston perusteella vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen kysyntä on yhteneväisempi Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen kanssa, sillä vuonna 2019

vapaaehtoisen tilintarkastuksen suoritti noin 32 %. Ojalan ja muiden (2016) sekä Niemen ja muiden (2012) tuloksia verratessa tulee myös ottaa huomioon se, että Niemen ja muiden (2012) tutkimus suoritettiin vuonna 2005, jolloin kaikki yritykset olivat pakollisia suorittamaan tilintarkastuksen. Näin ollen Niemen ja muiden (2012) tutkimuksessa saatu tulos tilintarkastuksen kysynnästä perustui vain vastaajien arvioon siitä, että suorittaisivatko he tilintarkastuksen edelleen, mikäli pakollisuus poistuisi.

Edellä käsiteltyjen tutkimuksien mukaan etenkin pankkilainan olemassaolo nostaa vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä (Tervo ja Jokipii, 2018; Ojala ja muut, 2016; Ittonen ja muut, 2017; Niemi ja muut, 2012). Yhteyttä voisi selittää esimerkiksi se, että suoritetulla tilintarkastuksella halutaan lisätä luotettavuutta ja näyttää muun muassa rahoittajille ja muille sidosryhmille maksukyvykkyydestä. Suuri velkaantuneisuus voi johtaa taloudellisiin vaikeuksiin, mikä lisää vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamista Ittonen ja muiden (2017) tekemän selvityksen sekä Niemen ja muiden (2012) tekemän tutkimuksen mukaan. Samoin Careyn ja muiden (2000) tekemän tutkimuksen mukaan suuri velkaantumisaste lisää vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on yhteneväistä, että tutkimuksissa on haluttu selvittää yritysten taloudellisten tilojen vaikutusta vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen. Yritysten taloudellista tilaa on kuitenkin tutkittu eri mittarein, sillä esimerkiksi Careyn ja muiden (2000) tutkimuksessa tutkittiin yritysten velkaantumisasteen merkitystä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen, kun taas Niemi ja muut (2012) mittasivat yritysten taloudellista tilaa konkurssia ennustavalla Z-pistemäärällä. Vaikka yritysten taloudellista tilaa mitattiin eri tavoin, saavutettiin Tervon ja Jokipiin (2018), Ojalan ja muiden (2016), Careyn ja muiden (2000) sekä Niemen ja muiden (2012) tutkimuksissa sama lopputulos. Tutkimuksien mukaan yritykset, joiden voidaan katsoa olevan eri mittarein mitattuna taloudellisissa vaikeuksissa, suorittavat vapaaehtoisen tilintarkastuksen todennäköisemmin kuin ne yritykset, jotka eivät ole taloudellisissa vaikeuksissa. Koska tutkimukset on toteutettu eri menetelmin, ovat

tulokset mielenkiintoisia. Samalla tulokset nostavat oletttamaa siitä, että taloudellisissa vaikeuksissa olevat yritykset suorittavat vapaaehtoisen tilintarkastuksen todennäköisemmin kuin ne yritykset, joilla ei ole taloudellisia vaikeuksia.

Aikaisemmista tutkimuksista voidaan myös huomata, että yrityksiön omistajuusrakenteen laajentuessa myös tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyys kasvaa. Saadut tulokset ovat luonnollisia, sillä suoritettu tilintarkastus on hyvä tapa säilyttää keskinäinen luottamus. Etenkin tilanteissa, joissa osa omistajista ei ole yrityksen operatiivisessa toiminnassa mukana, on ulkopuolisen asiantuntijan tuottama tarkastus hyvä tapa varmistaa, että yrityksen toiminta on asianmukaista.

Yhteenvetona voidaan todeta, että yrityksiön taloudellisella tilalla on selkeästi yhteys vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle ja aikaisemmissa tutkimuksissa on saatu samankaltaisia tuloksia. Aikaisempia tutkimuksia vertailtaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että Careyn ja muiden (2000) tutkimus kohdistettiin australialaisiin yrityksiin, kun taas Tervon ja Jokipiin (2018), Ojalan ja muiden (2016) ja Niemen ja muiden (2012) tutkimukset sekä Ittosen ja muiden (2017) tekemä selvitys kohdistettiin suomalaisiin yrityksiin. On kuitenkin mielenkiintoista vertailla eroavaisuuksia maiden välillä, jonka vuoksi tähän tutkielmaan haluttiin valita yksi ulkomaisiin yrityksiin kohdistunut tutkimus.

3.3 Hypoteesien johtaminen

Tässä tutkielmassa käytettävät hypoteesit pohjautuvat Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen hypoteeseihin, jotta tutkimustuloksista saadaan vertailukelpoisia. Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vaikuttavatko vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen se, että yrityksellä on taloudellisia vaikeuksia, yritys haluaa lisätä uskottavuuttaan ja luotettavuuttaan tarkastetulla tilinpäätöksellä, yritys on kasvava ja että yrityksen omistajuus on jaettu perheenjäsenten kesken. Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksessa hypoteeseja oli yhteensä viisi, mutta tähän tutkielmaan hypoteesien määrä laskettiin kolmeen. Hypoteesien johtamisessa käytettiin myös

Ittosen ja muiden (2017) selvitystä, Tervon ja Jokipiin (2018), Niemen ja muiden (2012) ja Careyn ja muiden (2000) tekemiä tutkimuksia, joiden mukaan käytettävät hypoteesit on perusteltu seuraavissa alaluvuissa.

3.3.1 Negatiivinen oma pääoma

Osakeyhtiön omasta pääomasta säädetään Osakeyhtiölaissa (624/2006). Osakeyhtiölain (624/2006) 8:1 mukaan yhtiön oma pääoma koostuu kahdesta eri pääoman lajista; sidotusta omasta pääomasta ja vapaasta omasta pääomasta. Sidottu oma pääoma sisältää lain mukaan osakepääoman, arvonkorotusrahaston, käyvän arvon rahaston ja uudelleenarvostusrahaston. Sen sijaan vapaa oma pääoma sisältää lain mukaan muut rahastot sekä tilikauden ja edellisten tilikausien tuloksen. Tomperin (2023, luku 8) mukaan velvoite osakepääomasta poistui osakeyhtiöiden osalta 1.7.2019 alkaen, jota ennen osakepääoman tuli olla vähintään 2 500 euroa.

Osakeyhtiölain (20:23) mukaan hallituksen tulee tehdä menetetystä eli negatiivisesta omasta pääomasta rekisteri-ilmoitus. Osakepääoman menettäminen johtuu tyypillisesti kannattamattomasta ja tappiollisesta liiketoiminnasta. Vahteran (2018) mukaan hallituksen tulisi seurata yhtiön taloudellista tilannetta jatkuvasti, jotta menetetty oma pääoma huomataan ajoissa ja vaadittaviin toimiin voidaan ryhtyä. Hänen mukaansa oman pääoman laskennassa tulee kuitenkin ottaa huomioon mahdollinen pääomalaina sekä poistoerot ja vapaaehtoiset varaukset. Edellä mainittujen lisäksi oman pääoman laskennassa tulee ottaa huomioon yhtiön omaisuuden todennäköinen luovutushinta, mikäli sen voidaan katsoa olevan pysyvästi kirjanpitoarvoa olennaisesti suurempi. Laskelma oman pääoman riittävydestä tulee hänen mukaansa esittää toimintakertomuksessa tai taseen liitetiedoissa tilinpäätöksen yhteydessä.

Vieraan pääoman vaikutusta vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen ei ole juurikaan tutkittu, mutta aikaisemmat tutkimukset ja selvitykset kuitenkin osoittavat, että vapaaehtoisella tilintarkastuksella ja pankkilainalla on positiivinen yhteys (Ojala ja

muut, 2016, s. 16; Ittonen ja muut, 2017, s. 7). Ojalan ja muiden (2016, s. 16) mukaan useat tilintarkastusvelvollisuudesta vapautetut yhtiöt suorittavat vapaaehtoista tilintarkastusta, ja pankkirahoituksen käyttö on yksi vaikuttava tekijä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle. Myös Ittosen ja muiden (2017, s. 7) tekemän selvityksen mukaan pankkilainan olemassaololla on positiivinen vaikutus vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle. Pankkilaina ei aina tarkoita sitä, että yritys olisi taloudellisissa vaikeuksissa, mutta suuri velkaantuneisuus voi ajaa yrityksen taloudellisiin vaikeuksiin ja oman pääoman menettämiseen.

Ittosen ja muiden (2017, s. 7) tekemän selvityksen sekä Niemen ja muiden (2012, s. 189) tekemän tutkimuksen mukaan edellisen vuoden negatiivinen oma pääoma ja näin ollen yrityksen taloudelliset vaikeudet lisäävät vapaaehtoisesti suoritettujen tilintarkastusten todennäköisyyttä. Tätä voisi selittää esimerkiksi se, että ulkopuoliset rahoittajat vaativat tilintarkastusta liiketoiminnan jatkuvuuden arvioimisen tueksi. Ojalan ja muiden (2016, s. 21) tekemän tutkimuksen mukaan yrityksen edellisen vuoden negatiivisella omalla pääomalla ei kuitenkaan ollut positiivista yhteyttä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle. Tätä voisi selittää esimerkiksi se, ettei taloudellisissa vaikeuksissa olevilla yrityksillä ole varaa suorittaa tilintarkastusta. Eriävien aikaisempien tutkimustuloksien vuoksi tämän tutkielman ensimmäiseksi hypoteesiksi esitetään:

H1: Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen on todennäköisempää, jos yritys on taloudellisissa vaikeuksissa.

3.3.2 Liiketoiminnan kasvun odotukset

Leppiniemi ja Kisanlahti (2018, luku 2) määrittävät, että liikevaihto koostuu tuotoista, jotka on saatu tuotteiden ja palveluiden myynnistä. He määrittävät, ettei liikevaihtoon sisällytetä myönnettyjä alennuksia, arvonlisäveroa tai muita välittömästi myynnin määrään perustuvia veroja. Heidän mukaansa liikevaihto on käsitteenä laaja, ja liikevaihtoon sisällytetään vain ne tuotot, jotka on saatu yrityksen pääasiallisen

liiketoiminnan tuotteiden tai palveluiden myynnistä. Liikevaihtoa ja sen muutosta voidaan näin ollen pitää hyvänä mittarina liiketoiminnan kasvua arvioitaessa.

Ojalan ja muiden (2016, s. 9) tekemän haastattelututkimuksen mukaan vapaaehtoinen tilintarkastus saatettiin suorittaa tilanteissa, jossa yritys odotti kokorajojen pian rikkoontuvan ja näin ollen siirtyvän pakollisen tilintarkastuksen piiriin. Heidän mukaansa vapaaehtoinen tilintarkastus saatetaan suorittaa myös tilanteissa, joissa yritys kasvaa ja tarvitsee neuvontaa. Ittosen ja muiden (2017, s. 7) tekemässä selvityksessä on saatu yhteneväiset tulokset Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen kanssa. Aikaisempien tutkimustuloksien perusteella voidaan olettaa, että liiketoiminnan kasvu lisää vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen todennäköisyyttä. Näin ollen tämän tutkielman toiseksi hypoteesiksi esitetään Ojalan ja muiden (2016, s. 9) tutkimuksen tavoin:

H2: Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen on todennäköisempää, jos yritys odottaa kasvua.

3.3.3 Omistuksen hajautuneisuus

Ojalan ja muiden (2016, s. 5) mukaan pienemmät yritykset ovat tyypillisesti omistajajohtoisia, jolloin agenttiteorian vaikutusta vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle voidaan pitää vähäisenä. Tilintarkastajalla on kuitenkin keskeinen rooli taloudellisen informaation luotettavuuden varmentamisessa, jolla muun muassa osakkeenomistajat saavat varmistusta tietojen oikeellisuudesta (Horsmanheimo & Steiner, 2017, luku 1).

Ojalan ja muiden (2016, s. 11) vuonna 2012 tekemän haastattelututkimuksen perusteella vapaaehtoisesti suoritettavalla tilintarkastuksella pyritään muun muassa takaamaan omistajien välinen tasa-arvo sekä turvallisuuden tunne. Tämän merkitys voisi nousta etenkin tilanteissa, joissa omistajuus on hajautunut useamman osakkeenomistajan

kesken, jolloin riitatilanteiden välttämiseksi ja luottamuksen lisäämiseksi tarve tilintarkastuksen suorittamiselle kasvaisi. Taloudellisten tietojen luotettavuuden lisäämistä tilintarkastuksen avulla on tutkittu myös Tervon ja Jokipiin (2018, s. 291–293) tutkimuksessa. Heidän tutkimuksensa mukaan, vapaaehtoisesti suoritettun tilintarkastuksen todennäköisyys kasvoi tilanteissa, joissa yritys halusi lisätä taloudellisten tietojensa luotettavuutta. Näin ollen tämän tutkielman kolmanneksi hypoteesiksi esitetään Ojalan ja muiden (2016, s. 11) tutkimuksen tavoin:

H3: Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen on todennäköisempää, jos omistus on hajautettu.

4 Tutkielman aineisto ja menetelmät

Tässä luvussa käsitellään tutkielman aineistoa, tutkielman menetelmää ja käytettyjä muuttujia. Kappaleessa esitellään tutkielman aineiston keräysmenetelmät sekä perustelut sille. Tämän jälkeen kuvataan tutkielman menetelmäksi valittu logistinen regressioanalyysi ja perustelut kyseisen menetelmän valitsemiselle. Lopuksi esitellään tutkielman muuttujat, sekä muodostetaan viidennessä pääluvussa tilastollisin menetelmin analysoitavat regressioyhtälöt, jotka on muodostettu tutkielman hypoteeseista.

4.1 Havaintoaineisto

Tutkielma on kohdistettu vuoteen 2019, sillä tutkielman tuloksista haluttiin mahdollisimman vertailukelpoiset Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen kanssa. Keväällä 2020 alkanut koronapandemia aiheutti The World Bankin (2022, s. 50) mukaan suuren talouskriisin, minkä vuoksi pandemian aikaiset vuodet haluttiin rajata tästä tutkielmasta pois, sillä tällöin tulokset eivät olisi vertailtavissa Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen kanssa. Pandemia aiheutti The World Bankin (2022, s. 50) mukaan tulojen menetyksiä monille, minkä vuoksi hypoteesiin 2 olisi mahdollisesti saatu vääristyneitä tuloksia, sillä monien yritysten liikevaihto on laskenut pandemian aikana odottamattomasti. The World Bankin (2022, s. 50) mukaan pandemian myötä myös velkaantuminen lisääntyi huomattavasti, joten myös hypoteesin 1 tulokset olisivat vääristyneet.

Taulukossa 3 on esitetty tämän tutkielman havaintoaineiston määräytyminen. Tutkielman aineisto kerättiin sekä Orbis- että Voitto+ -tietokannasta. Voitto+ -tietokannasta haettiin tieto tilintarkastuksen suorittamisesta ja Orbis-tietokannasta kaikki muu tieto. Aineistohaku suoritettiin useammassa osassa, minkä jälkeen aineistoa käsiteltiin vielä Excelissä satunnaisotantatyökalua hyödyntäen. Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen tavoin haun perusjoukko sisältää kaikki ne osakeyhtiöt, jotka eivät ole

ylittäneet tilintarkastusvelvollisuuden rajoista kahta kriteeriä kahtena peräkkäisenä tilikautena. Näin ollen ensimmäisen haun numeeriset hakukriteerit olivat:

1. taseen loppusumma korkeintaan 100 000 euroa,
2. liikevaihto korkeintaan 200 000 euroa,
3. keskimääräinen henkilöstömäärä korkeintaan kolme.

Jotta perusjoukkoon saatiin mukaan myös ne yritykset, jotka rikkoivat yhden edellä mainituista rajoista, suoritettiin lisähakuja. Perusjoukon toisessa haussa liikevaihdolle ei asetettu ylärajaa, mutta taseen loppusumma sai olla korkeintaan 100 000 euroa ja keskimääräinen henkilöstömäärä korkeintaan kolme. Perusjoukon kolmannessa haussa taseen loppusummalle ei asetettu ylärajaa, mutta liikevaihto sai olla korkeintaan 200 000 euroa ja keskimääräinen henkilöstömäärä korkeintaan kolme ja neljännessä ja viimeisessä haussa keskimääräiselle henkilöstömäärälle ei asetettu ylärajaa, mutta liikevaihto sai olla korkeintaan 200 000 euroa ja taseen loppusumma korkeintaan 100 000 euroa. Kaikissa neljässä haussa oli lisäksi rajattu pois ne yhtiöt, joiden pääasiallinen toimiala on arvopapereiden omistaminen ja hallinta ja ovat sen seurauksena tilintarkastuslain (1141/2015) perusteella pakollisia suorittamaan tilintarkastuksen kokorajoista huolimatta.

Orbis-tietokannasta tehdyn perusjoukko-haun jälkeen tiedot vietiin Exceliin jatkokäsittelyä varten. Tässä vaiheessa perusjoukkomäärä oli 32 777, jonka jälkeen perusjoukosta poistettiin ne yritykset, joiden taseen loppusumma, liikevaihto ja henkilöstömäärä oli nolla. Näin ollen perusjoukosta saatiin poistettua ne yritykset, joilla ei ole ollut minkäänlaista toimintaa vuosina 2018 ja 2019 tai tiedot puuttuivat jostain toisesta syystä tietokannasta. Edellä mainitun kaltaisia yrityksiä oli yhteensä 50, jonka jälkeen perusjoukoksi jäi 32 727.

Kun tämän tutkielman perusjoukko oli selvillä, tehtiin aineistoon yksinkertainen satunnaisotanta, jolla tarkoitetaan otokseen tehtävää poimintamenetelmää

(Tilastokeskus 2023b). Otantatutkimus suoritetaan Heikkilän (2014, s. 31) mukaan usein esimerkiksi silloin, kun perusjoukko on hyvin suuri tai tutkiminen olisi monimutkaista. Koska tiedot tilintarkastuksen suorittamisesta jouduttiin hakemaan manuaalisesti yritys kerrallaan Voitto+ tietokannasta, voidaan tutkimusta pitää monimutkaisena, mikäli tutkimuksessa olisi käytetty koko perusjoukkoa. Tämän vuoksi tutkielma päädyttiin suorittamaan otantatutkimuksena. Otannaksi määriteltiin 300, sillä Heikkilän (2014, s. 42) mukaan otoskooksi riittää 200–300 niissä tapauksissa, kun perusjoukko sisältää sellaisia ryhmiä, joiden välisiin vertailuihin tutkimuksessa keskitytään. Heikkilän (2014, s. 32) mukaan otantaa tehtäessä otos tulee kerätä sattumanvaraisesti, jota tuloksista saadaan mahdollisimman harhattomia. Näin ollen otanta kerättiin Excelin satunnaisotantatyökalua hyödyntäen.

Otoskoon saamisen jälkeen kerättiin Voitto+ -tietokannasta manuaalisesti yritys kerrallaan tieto tilintarkastuksen suorittamisesta. Tietoa kerätessä yhteensä 14 yritystä ei löytynyt tietokannasta, joten nämä korvattiin uusilla yrityksillä, jotka kerättiin muun otoksen tapaan satunnaisotantamenetelmällä, jotta otoskooksi saatiin yhteensä aikaisemmin määritetty 300.

Taulukko 3. Havaintoaineisto.

Määritelmä	Lukumäärä	Lisätieto
Tutkielman perusjoukko	32 777 kpl	Orbis-tietokantaan suoritettujen neljän hakutuloksen mukainen perusjoukko.
Perusjoukosta poistetut	50 kpl	Perusjoukosta poistettiin yhtiöt, joilla ei toimintaa tai tietoja tietokannassa. Yhtiöiden taseen loppusumma, liikevaihto sekä henkilöstömäärä oli 0.
Satunnaisotanta	300 kpl	Excelissä suoritettu otanta satunnaisotantatyökalua hyödyntäen.
Satunnaisotannasta poistetut	14 kpl	Yhtiöt, joille ei löytynyt tilintarkastustietoja Voitto+ - tietokannasta.

Otoksesta yhteensä 91 yritystä, eli 30 % oli suorittanut tilintarkastuksen, mikä selviää Taulukosta 4. Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen mukaan vapaaehtoisen tilintarkastuksen suoritti vuonna 2008 yhteensä 32,3 % yritystä ja vuonna 2010 määrä oli vain 23,1 %. Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksessa otantana on käytetty koko perusjoukkoa, eivätkä luvut ole näin täysin verrattavissa toisiinsa. Ero Ojalan ja muiden (2016) tekemään tutkimukseen ei kuitenkaan ole merkittävä, joten otannasta saatua tulosta tilintarkastuksen suorittaneista yrityksistä voidaan pitää riittävänä suuntaa antavana tuloksena.

Taulukossa 4 on kuvattu lisäksi otantaan päätyneiden yritysten liikevaihdon ja taseen loppusumman keskiarvot vuodelta 2019. Tulokset on jaettu tilintarkastuksen suorittaneiden ja suorittamattomien yritysten kesken. Tuloksista nähdään, että vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaneiden yritysten liikevaihto on keskiarvillisesti suurempi kuin tilintarkastuksen suorittamatta jättäneiden. Saatu tulos mukailee Ojalan ja muiden (2016) tutkimustulosta, jossa liikevaihdon kasvulla ja vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisella nähtiin yhteys. Näin ollen voisi olettaa, että tämän tutkielman logistisen regressioanalyysin tulos osoittaisi, että liikevaihdon kasvu lisää vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä.

Taulukko 4: Otokseen tuloksien jakautuminen.

	Lukumäärä	Prosenttia	Liikevaihto	Taseen loppusumma
Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaneet yritykset vuonna 2019	91	30 %	85 000 €	51 000 €
Vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamattomat yritykset vuonna 2019	209	70 %	62 000 €	110 000 €

4.2 Muuttujat

Heikkilä (2014, s. 13) kuvaa muuttujaa mitattavaksi ominaisuudeksi tai muuksi suureeksi, jonka arvoissa esiintyy vaihtelua. Tähtisen ja muiden (2020, s. 31) mukaan muuttujat

jaetaan kategorisiin ja numeerisiin muuttujiin, joista kategoriset muuttujat kuvaavat laadullisia ominaisuuksia ja reaaliluvuilla kuvattavat muuttujat ovat numeerisia muuttujia. Heidän mukaansa muuttujat voidaan jakaa vielä edelleen neljään ryhmään mitta-asteikon mukaisesti, mikä on keskeinen määrittävä tekijä tilastollisen analyysimenetelmän valinnassa. Muuttujien mitta-asteikoista kategorisia muuttujia ovat laatuero- ja nominaaliasteikko sekä järjestys- eli ordinaaliasteikko ja numeerisia muuttujia välimatka- eli intervalliasteikko ja suhteasteikko (Tähtinen ja muut, 2020, s. 32). Tähtisen ja muiden (2020, s. 31–32) mukaan kategorisista muuttujista vaatimattomin on laatueroasteikko ja tarkin järjestysasteikko.

Tässä tutkielmassa käytetyt muuttujat on kuvattu taulukossa 5. Tämän tutkielman selittävänä muuttujana on vapaaehtoinen tilintarkastus, joka saa arvoksi 1, jos yritys on suorittanut vapaaehtoisen tilintarkastuksen. Muussa tapauksessa muuttujan arvo on 0. Tutkielman selittäviä muuttujia ovat negatiivinen oma pääoma, liikevaihto ja omistusosuus. Kaikki selittävät muuttujat ovat riippumattomia. Negatiivista omaa pääomaa kuvaavan muuttujan arvo on 1, mikäli yrityksen oma pääoma on negatiivinen. Muussa tapauksessa muuttujan arvo on 0. Liikevaihdon muuttujaa kuvataan aineistossa arvolla 1, mikäli yrityksen liikevaihto on kasvanut vuodesta 2018 vuoteen 2019. Muussa tapauksessa muuttujan arvo on 0. Omistusosuutta kuvaavan muuttujan arvo on 1, mikäli yhdenkään osakkeenomistajan omistusosuus ei ole yli 24,99 %. Muussa tapauksessa arvo on 0.

Taulukko 5: Tutkielmassa käytetyt muuttajat.

Muuttajat	Kuvaus
Selitettävä muuttuja	
Vapaaehtoinen tilintarkastus	Kaksiluokkainen muuttuja, joka saa arvoksi 1, jos yritys on suorittanut vapaaehtoisen tilintarkastuksen. Jos vapaaehtoista tilintarkastusta ei ole suoritettu, muuttujan arvo on 0.
Selittävät muuttajat	
Negatiivinen oma pääoma	Riippumaton muuttuja, joka kuvaa aineiston sisältävien yksittäisten yritysten taloudellista ahdinkoa negatiivisen oman pääoman mukaan. Muuttujan arvo on 1, mikäli yrityksen oma pääoma on negatiivinen. Mikäli oma pääoma on positiivinen, muuttujan arvo on 0.
Liikevaihdon kasvu	Kuvaa aineiston sisältävien yksittäisten yritysten liikevaihdon kasvua. Muuttujan arvo on 1, mikäli yrityksen liikevaihto on kasvanut. Muussa tapauksessa muuttujan arvo on 0. Kyseessä on riippumaton muuttuja.
Omistusosuus	Riippumaton muuttuja, joka kuvaa aineiston sisältävien yksittäisten yritysten omistajien omistusosuutta. Muuttujan arvo on 1, mikäli yhdenkään osakkeenomistajan omistusosuus ei ole yli 24,99 %. Muussa tapauksessa muuttujan arvo on 0.

4.3 Menetelmät

Tutkielma toteutetaan kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena, jota voidaan Heikkilän (2014, s. 15) mukaan nimittää myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Tutkielman menetelmäksi valittiin kvantitatiivinen tutkimus, jotta tutkielman tulokset olisivat vertailtavissa Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen tuloksien kanssa. Heikkilän (2014, s. 15) mukaan kvantitatiivisessa tutkimuksessa otoksen tulee olla riittävän suurta ja edustavaa, jotta lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä pystytään selvittämään. Hänen mukaansa kvantitatiivisessa tutkimuksessa ei pystytä selvittämään asioiden syitä, vaan tavoitteena on kartoittaa olemassa oleva tilanne. Kvantitatiivisen tutkimuksen yksi peruspiirteistä on hänen mukaansa numeerisen tiedon käyttäminen ilmiön kuvaamiseen.

4.3.1 Regressioanalyysi

Hypoteesien empiirinen testaus toteutetaan Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen tavoin logistista regressioanalyysiä hyödyntäen, jotta tutkielman tulokset olisivat vertailtavissa toisiinsa. Regressioanalyysi on Montgomeryn ja muiden (2012, luku 1) mukaan tilastollinen tekniikka muuttujien välisen suhteen tutkimiseen ja mallintamiseen. Montgomeryn ja muiden (2012, johdanto) mukaan regressioanalyysi on yksi yleisimmin käytetyistä tekniikoista monitekijätietojen analysoimisessa, jossa käytetään yhtälöä ilmaisemaan kiinnostavan muuttujan ja siihen liittyvien ennustajamuuttujien suhdetta. Regressioanalyysia pidetään heidän mukaansa teoreettisesti kiinnostavana, sillä se perustuu matematiikalle sekä hyvin kehittyneelle tilastoteorialle. Regressioanalyysin tuloksista saadaan heidän mukaansa onnistuneita silloin, kun tekniikkaa käytetään yhdessä reaali maailman datan kanssa.

4.3.2 Logistinen regressioanalyysi

Logistinen regressioanalyysi on vakiintunut analysointimenetelmä monilla aloilla ja sillä kuvataan selitettävän muuttujan ja yhden tai useamman selittävän muuttujan välistä suhdetta (Fagerland ja muut, 2008). Fieldin (2017, s. 879) ja Iyerin ja Murtin (2015, s. 26) mukaan logistinen regressioanalyysi tarkoittaa yksinkertaisuudessaan sitä, että ennustetaan mihin kahdesta eri luokasta tapahtuma todennäköisimmin kuuluu. Logistisella regressioanalyysimenetelmällä määritetään olemassa olevien tietojen perusteella muuttujat, jotka ennustavat tapahtuman todennäköisyyttä (Field 2017, s. 879). Logistinen regressioanalyysi perustuu siihen, että ennustetaan tapahtuman esiintymistodennäköisyyttä tunnetuista arvoista (Field, 2017, s. 879; Iyer & Murti, 2015, s. 26).

Kaksiluokkaiset jatkumattomat ilmiöt esitetään Pampelin (2020, s. 1) mukaan yleensä dikotomisen indikaattorin tai dummy-muuttujan muodossa. Hänen mukaansa muuttujat voitaisiin esittää millä tahansa arvoilla, mutta muuttujat esitetään yleisesti arvoilla 0 ja 1. Dummy-muuttujan keskiarvo on hänen mukaansa yhtä suuri kuin niiden tapausten osuus, joiden arvo on 1 jolloin se voidaan tulkita todennäköisyydeksi. Regressiokertoimista saadaan hänen mukaansa hyötyä tapauksissa, joissa tulkitaan dummy-riippuvaista muuttujaa. Tämä osoittaa hänen mukaansa sen, että kasvattaako vai laskeeko riippumattomissa muuttujissa tapahtuvat muutokset ennustettua todennäköisyyttä.

Hosmerin ja muiden (2013, s. 145) mukaan logistisen regressioanalyysin käyttöön liittyy erilaisia numeerisia ongelmia. Ongelmat liittyvät heidän mukaansa tyypillisesti aineiston rakenteeseen. Heidän mukaansa aineisto saattaa sisältää liian vähän tietoja, mikä voi johtaa virheellisiin tuloksiin. Ongelmaa lisää heidän mukaansa se, että tuloksia analysoitaessa käyttäjä ei välttämättä saa virheilmoitusta, jolloin tuloksien virheellisyyttä voi olla haastava huomata.

Pampelin (2020, s. 49) mukaan logistinen regressioanalyysi mahdollistaa yksinkertaisen yhteenvedon, josta nähdään selittävän muuttujan vaikutus selitettävän muuttujan tapahtumisen todennäköisyyteen. Tulokset eivät kuitenkaan hänen mukaansa kerro sisällöllistä merkitystä, mitä voidaan pitää yhtenä logistisen regressioanalyysin ongelmana. Logistisessa regressioanalyysissä mallinnettavien suhteiden täydellinen ymmärtäminen edellyttää hänen mukaansa huolellisuutta ja perusteellisuutta. Analysointitavan virheellinen käyttö ja tuloksien tulkinta voi siis johtaa virheellisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin.

4.4 Regressioyhtälö

Tässä luvussa esitetään tutkielmaa varten muodostettuihin hypoteeseihin perustuvat regressioyhtälö. Tämän tutkielman hypoteesien empiirinen testaus edellyttää vapaaehtoisesti suoritettun tilintarkastuksen ehdollisten todennäköisyyksien arviointia, samalla kun muiden muuttujien vaikutus otetaan huomioon. Tutkielman muuttujat on esitelty taulukossa 5. Tutkielman selitettävä muuttuja on *Vapaaehtoinen tilintarkastus* ja selittävät riippumattomat muuttujat ovat *negatiivinen oma pääoma*, *liikevaihdon kasvu* ja *omistusosuus*. Tämän tutkielman logistinen regressioanalyysin malli on esitetty alla olevassa esimerkissä 1.

$$(1) \quad \text{Vapaaehtoinen tilintarkastus } (0,1) = \alpha + \beta_1(\text{negatiivinen oma pääoma}) + \beta_2(\text{liikevaihdon kasvu}) + \beta_3(\text{omistusosuus}) + \varepsilon$$

5 Tutkielman tulokset

Viidennessä pääluvussa kuvaillaan selittäviä muuttujia tilastollisin luvuin ja testataan sekä esitellään logistisen regressioanalyysin tulokset ja arvioidaan niiden luotettavuutta. Tutkielmassa käytettiin Ojalan ja muiden (2016) tavoin logistisen regressioanalyysin menetelmiä, jotka suoritettiin SPSS-ohjelmalla. Logistinen regressioanalyysi suoritettiin kappaleessa 4.1 kuvatulla otanta-aineistolla, jonka merkitsevyystasoksi asetettiin 0,05 eli 5 %, joka on yleisimmin käytetty merkitsevyystaso (Heikkilä, 2014, s. 184). Heikkilän (2014, s. 184) mukaan merkitsevyystasolla mitataan tilastollista luotettavuutta. Hänen mukaansa saadun tuloksen ollessa alle merkitsevyystasorajan, on tulos tilastollisesti merkitsevä. Mikäli tulos on merkitsevyystasorajaa suurempi, on Heikkilän (2014, s. 184) mukaan olemassa riski siitä, että saatu tulos johtuu sattumasta eikä tulos ole näin ollen tilastollisesti merkitsevä.

5.1 Kuvailevat tiedot muuttujista

Tämän tutkielman aineisto sisältää yhteensä 300 yritystä, jotka on muodostettu satunnaisotantamenetelmällä aineiston perusjoukosta. Selittäviä muuttujia on yhteensä kolme, joita kuvataan tilastollisin menetelmin taulukossa 6. Taulukossa 6 esitetyt tilastolliset luvut on muodostettu SPSS-ohjelmalla tutkielman havaintoaineistosta. Tutkielman muuttuja on esitetty tarkemmin taulukossa 5.

Taulukko 6. Selittävien muuttujien kuvaileva esittely.

Muuttuja		Koko otoskoko	Tilintarkastus	Tilintarkastus
			suoritettu	suorittamatta
Vapaaehtoinen tilintarkastus		300	91	209
Negatiivinen	Mediaani	0,16	0,14	0,17
oma pääoma	Keskihajonta	0,37	0,35	0,37
Liikevaihdon	Mediaani	0,10	0,05	0,12
kasvu	Keskihajonta	0,77	0,62	0,83
Omistusosuus	Mediaani	0,01	0,01	0,01
	Keskihajonta	0,10	0,10	0,09

Taulukosta 6 nähdään, että negatiivisen oman pääoman mediaani on tilintarkastuksen suorittaneiden yritysten osalta 14 % ja tilintarkastuksen suorittamatta jättäneiden osalta 17 %. Tämä tarkoittaa sitä, että negatiivista omaa pääomaa esiintyy useammin yrityksissä, jotka eivät ole suorittaneet vapaaehtoista tilintarkastusta kuin yrityksissä, jotka ovat suorittaneet vapaaehtoisen tilintarkastuksen. Saatu tulos on yhteneväinen Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen kanssa, jossa negatiivista omaa pääomaa esiintyi useammin vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamatta jättäneissä yrityksissä. Saatu tulos antaisi Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen tavoin viitteitä sille, että negatiivinen oma pääoma ei lisää vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä.

Liikevaihdon kasvun mediaani on tilintarkastuksen suorittaneiden yritysten osalta 5 % ja tilintarkastuksen suorittamatta jättäneiden osalta 12 %. Tuloksesta nähdään, että liikevaihdon kasvu on voimakkaampaa niissä yrityksissä, jotka jättävät vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamatta. Tulos on yhteneväinen Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen kanssa, mutta heidän tutkimuksessaan ero oli pienempi, tilintarkastuksen suorittamatta jättäneiden yritysten mediaanin ollessa 13 % ja tilintarkastuksen suorittaneiden yritysten mediaanin ollessa 12 %.

Omistusosuuden osalta mediaanissa ei ole eroavaisuuksia riippuen siitä, onko yritys suorittanut vapaaehtoisen tilintarkastuksen vai ei. Keskihajonnassa on kuitenkin havaittavissa pientä eroa, sen ollessa 10 % tilintarkastuksen suorittaneiden yrityksiä osalta ja 9 % tilintarkastuksen suorittamatta jättäneiden yrityksiä osalta. Näin ollen voidaan päätellä, että vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaneille yrityksille on ominaista, että omistajuus on hajautuneempaa kuin yrityksissä, jotka ovat jättäneet tilintarkastuksen suorittamatta. Tulos on yhteneväinen Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen kanssa sekä mediaania että keskihajontaa tarkasteltaessa.

5.2 Pearsonin korrelaatiokertoimen tulokset

Riippuvuuden luonnetta ja voimakkuutta voidaan arvioida korrelaatiokertoimien avulla (Tähtinen ja muut, 2020, s. 183). Tähtisen ja muiden (2020, s. 185) mukaan kahden muuttujan korrelaatiota kuvaavista korrelaatiokertoimista käytetyin menetelmä on Pearsonin korrelaatiokerroin, jonka tulokset on esitetty taulukossa 9. Korrelaatiokertoimella voidaan Tähtisen ja muiden (2020, s. 184) mukaan saada suurpiirteinen kuva muuttujien välisestä yhteydestä. Heidän mukaansa testin tulos on merkitsevämpi, mitä suurempi korrelaatiokerroin on. Korrelaatiokertoimille on määritelty erilaisia raja-arvoja, joista Tähtisen ja muiden (2020, s. 186) mukaan suuntaa antavina raja-arvoina voidaan pitää alla olevia raja-arvoja:

- *riippuvuus voidaan tulkita voimakkaaksi, mikäli korrelaatiokerroin on suurempi tai yhtä suuri kuin 0,7,*
- *riippuvuus voidaan tulkita kohtalaiseksi tai merkittäväksi, mikäli korrelaatiokerroin on suurempi kuin 0,3 mutta pienempi kuin 0,7,*
- *riippuvuus voidaan tulkita heikoksi tai olemattomaksi, mikäli korrelaatiokerroin on alle 0,3.*

Riippuvuuden tilastollista merkitsevyyttä tulkittaessa tulee Tähtisen ja muiden (2020, s. 186) mukaan ottaa huomioon myös otoskoko. Korrelaatiokertoimen tulee olla heidän mukaansa sitä suurempi, mitä pienempi otos on. Mikäli otoskoko on yli 50, voidaan otosta pitää heidän mukaansa suurena, kuten tämän tutkielman otoskoko, joka oli 300.

Taulukossa 7 esitetyistä Pearsonin korrelaatiokertoimen tuloksista nähdään, että vapaaehtoisesti suoritettulla tilintarkastuksella on Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen mukaisesti positiivinen yhteys hajautuneen omistajuuden kanssa. Riippuvuus tulkitaan heikoksi korrelaatiokertoimen ollessa 0,0070. Tulos ei myöskään ole tilastollisesti merkitsevä, sillä p-arvo on yli merkitsevyytason 0,05. Kasvaneella liikevaihdolla ja negatiivisella omalla pääomalla on negatiivinen yhteys vapaaehtoisesti suoritettavan tilintarkastuksen kanssa. Myös tämä tulos on yhteneväinen Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen kanssa. Tuloksien p-arvot ovat yli 0,05, eli tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Ojalan ja muiden (2016) tekemässä tutkimuksessa vain hajautuneella omistajuudella oli positiivinen yhteys vapaaehtoisesti suoritettun tilintarkastuksen kanssa. Negatiivisella omalla pääomalla ja liikevaihdon kasvulla ei heidän tutkimuksessaan ollut yhteyttä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle. He kuitenkin mainitsevat, että yrityksen koolla on merkittävä vaikutus vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiselle ja että korrelaatiokerroin mittaa kahden muuttujan välisen lineaarisen suhteen voimakkuutta ja suuntaa ilman, että asiaankuuluvia taustatekijöitä valvotaan. Tämän vuoksi he ottivat tutkimuksessaan myös huomioon yrityksen koon osavaikutukset ja havaitsivat, että kun yrityksen kokoa käytettiin muuttujana, liikevaihdon kasvulla oli positiivinen yhteys vapaaehtoisesti suoritettulle tilintarkastukselle ja vastasivat odotusta.

Taulukko 7. Pearsonin korrelaatiokertoimet (N = 300).

		1.	2.	3.	4.
1. Tilintarkastuksen suorittaminen	Korrelaatio	1	-0,004	-0,0310	0,0070
	P-arvo		0,9400	0,5940	0,9100
2. Liikevaihdon kasvu	Korrelaatio	-0,0040	1	0,0250	-0,0540
	P-arvo	0,9400		0,6640	0,3520
3. Negatiivinen oma pääoma	Korrelaatio	-0,0310	0,0250	1	-0,0440
	P-arvo	0,5940	0,6640		0,4490
4. Omistusosuus	Korrelaatio	0,0070	-0,0540	-0,0440	1
	P-arvo	0,9100	0,3520	0,4490	

5.3 Logistisen regressioanalyysin tulokset

Tämän tutkielman ensimmäisessä hypoteesissa tutkitaan, onko vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen todennäköisempää silloin, kun yritys on taloudellisissa vaikeuksissa. Taloudellista vaikeutta tutkittiin Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen tavoin negatiivisen oman pääoman perusteella, eli mikäli yrityksen oma pääoma oli negatiivinen, katsottiin yrityksen olevan taloudellisissa vaikeuksissa. Taulukosta 8 nähdään, että negatiivisen oman pääoman regressiokerroin on negatiivinen, mikä tarkoittaa, että taloudellisissa vaikeuksissa oleva yritys suorittaa tilintarkastuksen vapaaehtoisesti epätodennäköisemmin kuin ne yritykset, joilla ei ole taloudellisia vaikeuksia. Toisin sanoen, saatu tulos ei vastaa muodostettua hypoteesia eikä yrityksen taloudelliset vaikeudet lisää todennäköisyyttä vapaaehtoisen tilintarkastuksen

suorittamiselle. Tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä, sillä p-arvo eli merkitsevyytaso ylittää asetetun 0,05 merkitsevyytason.

Ensimmäisen hypoteesin tulos on osittain yhteneväinen Ojalan ja muiden (2016, s. 32) tekemän tutkimuksen kanssa. Ojalan ja muiden (2016, s. 32) tekemässä logistisessa regressioanalyysissä regressiokerroin oli negatiivinen, kuten tässäkin tutkielmassa saatu tulos, mutta lisäksi Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen tulos oli tilastollisesti merkitsevä, kun taas tämän tutkielman tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Ojalan ja muiden (2016) mukaan heidän tutkimustuloksensa viittaa siihen, että taloudellisissa vaikeuksissa olevat mikroyritykset valitsevat harvemmin vapaaehtoisen tilintarkastuksen kuin ne, jotka eivät ole taloudellisissa vaikeuksissa. Ojalan ja muiden (2016, s. 17) tutkimuksessa tarkasteltiin lisäksi maksuvalmiutta, minkä mukaan vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittavilla taloudellisissa vaikeuksissa olevilla yrityksillä on huomattavasti parempi maksuvalmius kuin niillä yrityksillä, jotka eivät suorita vapaaehtoista tilintarkastuksesta. He myös toteavat, että taloudellisissa vaikeuksissa olevien yritysten omistajat luopuvat yleensä vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisesta, sillä heillä ei ole siihen varaa.

Toisessa hypoteesissa tutkitaan suorittaako kasvua odottava yritys todennäköisemmin vapaaehtoisen tilintarkastuksen. Muuttuja muodostettiin tutkittavan vuoden 2019 sekä sitä edeltäneen vuoden liikevaihdon muutoksesta. Taulukosta 8 nähdään, että liikevaihdon kasvun regressiokerroin on negatiivinen, mikä tarkoittaa, ettei liikevaihdon kasvu kasvata vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. P-arvo kuitenkin ylittää asetetun merkitsevyytason 0,05, mikä tarkoittaa sitä, ettei tulos ole tilastollisesti merkitsevä.

Toisen hypoteesin tulos poikkeaa Ojalan ja muiden (2016, s. 17) tekemästä tutkimuksesta. Ojalan ja muiden (2016, s. 17) tekemän tutkimuksen mukaan liikevaihdon kasvu lisäsi vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. Heidän

tutkimuksessaan saatujen tuloksien mukaan tulokset olivat tilastollisia merkitseviä vuosina 2008 ja 2009, mutta vuotta 2010 koskeva tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevää.

Kolmannessa hypoteesissa tutkittiin, suorittaako yritys todennäköisemmin vapaaehtoisen tilintarkastuksen, mikäli omistajuus on hajautettu. Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksen tavoin omistajuus katsottiin hajautetuksi, mikäli yhdelläkään osakkeenomistajalla ei ole yli 24,99 % omistusosuutta. Taulukosta 8 nähdään, että hajautuneen omistajuuden regressiokerroin on positiivinen, mikä tarkoittaa, että yritys, jonka omistajuus on hajautettu suorittaa vapaaehtoisen tilintarkastuksen todennäköisemmin kuin yritys, jonka osakkeenomistajilla on kaikilla vähintään 25 % omistusosuus. Myös kolmannen hypoteesin p-arvo ylittää asetetun merkitsevyytason 0,05 eikä tulos ole näin ollen tilastollisesti merkitsevää.

Kolmannen hypoteesin tulos on ensimmäisen hypoteesin tavoin yhteneväinen Ojalan ja muiden (2016, s. 17) tekemän tutkimuksen kanssa. Toisen hypoteesin tuloksista poiketen kolmannen hypoteesin tulos ei Ojalan ja muiden (2016, s. 17) mukaan ollut tilastollisesti merkitsevää vuonna 2010 ja 2009, mutta vuotta 2008 koskeva tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevää.

Taulukko 8. Logistinen regressioanalyysi.

Muuttuja	Regressio- kerroin	Keskihajonta	Waldin testisuure	P-arvo	Exp(B)
Negatiivinen oma pääoma	-0,1860	0,3530	0,2790	0,5970	0,8300
Liikevaihdon kasvu	-0,0150	0,2560	0,0030	0,9540	0,9850
Omistusosuus	0,1070	1,2340	0,0070	0,9310	1,1130
Vakio	-0,7950	0,2050	15,0720	<,001	0,4520

5.4 Hyvyyden ja luokittelun tulkinta

Tuloksiin suoritettiin myös Hosmerin ja Lemeshowin testi, joka on yleisesti käytetty tapauksissa, joissa tulosmuuttuja on riippumaton (Fagerland ja muut, 2008). Metsämuurosen (2002, s. 640–641) mukaan testillä mitataan logistisen regressioanalyysin hyvyyttä. Hänen mukaansa khiin neliö -testissä p-arvon tulee olla enemmän kuin 0,05, jotta malli olisi hyvä. Tässä tutkielmassa p-arvoksi saatiin 0,82, jonka perusteella mallin voidaan todeta olevan itsessään hyvä. Testin hyvyyttä tulkittiin lisäksi Nagelkerken R-arvolla. Tämän tutkielman Nagelkerken selitysasteeksi saatiin 0,1, mikä tarkoittaa, ettei selitysaste ole erityisen hyvä. Mitä lähempänä lukua yksi saatu arvo olisi, sitä parempi tuloksien selitysarvokin olisi. Ojalan ja muiden (2016, s. 19) selitysaste nousi vuosien 2008–2010 tuloksista arvosta 0,071 arvoon 0,161 ja näin ollen heidän tutkimuksensa tuloksien selitysaste parani eri vuosiin kohdistetuissa aineistoissa. Yhteenvetona voidaan todeta, että tässä tutkielmassa saatu tulos on samassa linjassa Ojalan ja muiden (2016) tutkimuksessa saadun kanssa.

Taulukko 9 kuvastaa sitä, miten hyvin selitettävät muuttujat voidaan luokitella oikeisiin luokkiin. Suoritetun testin perusteella malli tuottaa oikean luokituksen yhteensä 69,7 prosentille havainnoista.

Taulukko 9. Luokittelutaulukko.

Havaittu		Ennustettu		Prosenttia oikein
		Vapaaehtoinen tilintarkastus		
		0	1	
Tilintarkastus	0	209	0	100
suoritettu	1	91	0	0
Yhteensä				69,7

5.5 Tutkielman rajoitukset

Heikkilän (2014, s. 176–178) mukaan tutkimuksen luotettavuudessa tulee ottaa huomioon se, että tutkielma on toteutettu tutkimukselle asetettujen kriteerien mukaan. Hänen mukaansa kokonaisluotettavuus muodostuu validiteetilla ja reliabiliteetilla, ja luotettavuutta alentavia tekijöitä ovat aineiston hankinnassa tapahtuneet käsittely-, mittaus-, peitto- ja kato- sekä otantavirheet. Otantatutkimus sisältää hänen mukaansa aina satunnaisvirhettä ja pieni otos antaa sattumanvaraisempia tuloksia.

Tämän tutkielman aineiston ensimmäisessä keräämisvaiheessa havaittiin, että osasta yrityksistä puuttui arvoja, jonka vuoksi aineistosta rajattiin yhteensä 50 yritystä pois. Aineiston toisessa keräämisvaiheessa havaittiin, että yhteensä 14 yrityksen osalta tietoja ei löytynyt ja otanta jouduttiin jälleen muokkaamaan. Edellä mainitut seikat alentavat tutkielman luotettavuutta, sillä ne aiheuttavat Heikkilän (2014, s. 178) mukaan peittovirhettä, sillä rekisteri, josta perusjoukko haetaan, ei ole ajan tasalla.

Yhtenä tutkielman rajoituksena voidaan pitää myös sitä, että aineiston keruussa ei ole voitu ottaa huomioon niitä yrityksiä, jotka ovat määrittäneet tilintarkastuksen suorittamisesta esimerkiksi yhtiöjärjestyksessä. Tämän tutkielman aineisto on kerätty vain tilinpäätöstietojen sekä yrityksen liiketoiminta-alojen perusteella, joten otantaan on saattanut päätyä sellaisia yrityksiä, jotka eivät ole olleet yrityksen kokorajojen puitteissa pakollisia suorittamaan tilintarkastusta, mutta jonkin muun seikan vuoksi kyllä. Mikäli yritys on määrittänyt tilintarkastuksen suorittamisesta yhtiöjärjestyksessään, voidaan katsoa, ettei yritys suorita tilintarkastusta vapaaehtoisesti samoista syistä kuin ne yritykset, jotka eivät suorita tilintarkastusta itsensä luomiin yhteisösääntöihin perustuen.

Tutkielman luotettavuutta parantaa suhteellisen iso otoskoko, sillä Heikkilän (2014, s. 42) mukaan riittävänä otoskokona voidaan pitää 200–300, kun perusjoukko sisältää sellaisia ryhmiä, joiden välisiin vertailuihin tutkimuksessa keskitytään. Otanta kerättiin sattumanvaraisesti, jotta tuloksista saadaan Heikkilän (2014, s. 32) mukaan

mahdollisimman harhattomia. Tutkielman aineiston perusjoukko kerättiin tilintarkastuslain (1141/2015) asettamien raja-arvojen mukaisesti, joten otosta voidaan pitää tarpeeksi suurena ja asianmukaisena.

6 Yhteenveto

Tämän tutkielman viimeisessä pääluvussa käsitellään saadun tutkielman johtopäätökset ja esitetään jatkotutkimusmahdollisuudet. Tutkielman alkuosassa käsiteltiin tilintarkastusta alana sekä kuvattiin tilintarkastuksen kehittymistä etenkin tilintarkastuslain näkökulmasta vuosien 2007–2015 osalta. Tämän jälkeen määriteltiin tilintarkastuksen suorittamiseen vaikuttavia tekijöitä ja analysoitiin aikaisempia tutkimuksia, etenkin vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen näkökulmasta. Näiden jälkeen muodostettiin Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen pohjalta tämän tutkielman hypoteesit. Empiirisessä osuudessa kuvattiin ja perusteltiin kerätty aineisto sekä saatu otoskoko. Tutkielman viidennessä pääluvussa käsiteltiin saadut tutkimustulokset, joiden mukaan vain yksi kolmesta hypoteesista voitiin hyväksyä. Tämän tutkielman johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet esitellään seuraavissa kahdessa kappaleessa.

6.1 Johtopäätökset

Tämän tutkielman ensimmäisen hypoteesin mukaan vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen on todennäköisempää, jos mikroyritys on taloudellisissa vaikeuksissa. Logistisen regressioanalyysin tulokset eivät tue hypoteesia eikä taloudelliset vaikeudet lisää vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. Tulos on yhteneväinen Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen kanssa, mutta poikkeaa Ittosen ja muiden (2017) tekemästä selvityksestä, jossa negatiivinen oma pääoma lisäsi vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. Ojalan ja muiden (2016) tutkimus kattoi vuodet 2008–2010 ja Ittosen ja muiden (2017) tekemä selvitys vuodet 2012–2014. Saatu tulos on mielenkiintoinen, sillä siinä esiintyy vaihtelua aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna. Tämän tutkielman tuloksien perusteella voidaan päätellä, että taloudellisissa vaikeuksissa oleva yritys ei koe saavansa vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisesta riittävää lisäarvoa, jonka vuoksi tilintarkastusta ei suoriteta. Näin ollen ensimmäinen hypoteesi hylätään.

Tämän tutkielman toisen hypoteesin mukaan vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen on todennäköisempää, jos yritys odottaa kasvua. Logistisen regressioanalyysin tulokset eivät tue hypoteesia, eikä kasvanut liikevaihto lisää vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. Tulos on yllättävä, sillä sekä Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen että Ittosen ja muiden (2017) tekemän selvityksen mukaan liikevaihdon kasvu lisäsi vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. Saadusta tuloksesta voidaan kuitenkin päätellä, etteivät yritykset koe tilintarkastuksen tuovan merkittävää lisäarvoa yhtiön toiminnalle, vaikka se suoritettaisiin ennakkoiden jo ennen raja-arvojen rikkoontumista. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että tässä tutkielmassa saatu tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä, eikä näin ollen täysin verrattavissa aikaisempiin tutkimuksiin. Näin ollen myös tutkielman toinen hypoteesi hylätään.

Tutkielman kolmannen hypoteesin mukaan vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen on todennäköisempää, jos yrityksen omistus on hajautettu. Logistisen regressioanalyysin tulokset tukevat kolmatta hypoteesia, eli vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittaminen on todennäköisempää yrityksissä, joissa omistus on hajautettu. Saatu tulos on yhteneväinen sekä Ojalan ja muiden (2016) tekemän tutkimuksen että Ittosen ja muiden (2017) tekemän selvityksen kanssa. Tuloksesta voidaan päätellä, että vapaaehtoisesti suoritettu tilintarkastus lisää luottamusta osakkeenomistajien välillä, jonka vuoksi se suoritetaan todennäköisemmin silloin, kun kaikkien osakkeenomistajien omistusosuus on alle 25 %. Näin ollen kolmas hypoteesi hyväksytään.

Yhteenvetona voidaan todeta, että ainoastaan hajautunut omistajuus lisää vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen todennäköisyyttä. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että yksikään tuloksista ei ole tilastollisesti merkitsevä. Havainnoissa ja johtopäätöksissä tulee kuitenkin ottaa huomioon esiintyvät rajoitteet, joista etenkin pieni otoskoko laskee tutkielman luotettavuutta. Ojalan ja muiden (2016) tutkimus sekä Ittosen ja muiden (2017) tekemä selvitys kohdistettiin koko perusjoukkoon, mitä voidaan

pitää yhtenä selittävänä tekijänä poikkeaville tuloksille. Tässä tutkielmassa haluttiin tutkia vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamiseen vaikuttavia tekijöitä ja saatuja tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina. Tuloksissa yllättävää oli se, että toisen hypoteesin tulos poikkesi aikaisemmista tutkimuksista. Tulosta voi selittää myös se, että yritykset ovat tulleet vuosien myötä yhä tietoisemmaksi siitä, ettei tilintarkastuksen suorittaminen ole enää kaikissa tapauksissa pakollista, jonka vuoksi tilintarkastus suoritetaan vasta silloin, kun raja-arvot ylittävät ja siitä tulee tilintarkastuslain (1141/2015) puitteissa pakollista.

6.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tässä tutkielmassa tarkastelua rajattiin vapaaehtoisen tilintarkastuksen suorittamisen vaikuttaviin tekijöihin, jota tutkittiin määrällisin eli kvantitatiivisin menetelmin. Jatkotutkimusmahdollisuutena voitaisiin esimerkiksi laajentaa tutkimusaineistoa kattamaan useampia vuosia. Etenkin toiseen hypoteesiin saatettaisiin saada eri tulos, mikäli liikevaihdon kasvun yhteyttä tilintarkastuksen suorittamiseen olisi tutkittu useamman vuoden ajalta.

Toisena jatkotutkimusmahdollisuutena voitaisiin pitää tutkimuksen suorittamista laadullisin eli kvalitatiivisin menetelmin. Kvalitatiivinen tutkimus voitaisiin suorittaa esimerkiksi haastatteluin tai kyselylomakkeilla. Haastatteluilla pidettävään tutkimukseen voitaisiin saada laajemmin perusteluita, minkä vuoksi yritykset valitsevat suorittaa tai olla suorittamatta vapaaehtoisen tilintarkastuksen. Kyselylomakkeella pidettävään tutkimukseen voitaisiin taas saada enemmän vastauksia, sillä tutkimuksen toteuttaminen ei olisi tällöin niin haastavaa. Kvalitatiivinen tutkimus mahdollistaisi laajempien perusteluiden saamisen, mitä kvantitatiivinen tutkimus ei anna.

Lähteet

- Accountancy Europe. (2021). Audit Exemption Threshold in Europe. *Audit & Assurance*.
Noudettu 12.12.2023 osoitteesta <https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/2022/12/Audit-exemption-thresholds-in-Europe.pdf>
- Carey, P., Simnett, R., & Tanewski, G. (2000). Voluntary Demand for Internal and External Auditing by Family Businesses. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. Vol. 19, Supplement. Noudettu 26.9.2023 osoitteesta <https://www.proquest.com/scholarly-journals/voluntary-demand-internal-external-auditing/docview/216736272/se-2?accountid=14797>
- Fagerland, M. W., Hosmer, D.W., & Bofin, A. M. (2008). Multinomial goodness-of-fit tests for logistic regression models. *Statistics in medicine*, 27(21), 4238-4253. <https://doi.org/10.1002/sim.3202>
- Field, A. (2017). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. SAGE.
- Ittonen, K., Höglund, H., & Sundvik, D. (2017). Selvitys vapaaehtoisesta tilintarkastuksesta ja tilintarkastustoimeksiantojen määrästä Suomessa vuosina 2012–2014. *Hanken*. https://haris.hanken.fi/ws/portalfiles/portal/20305329/Vapaaehtoinen_tilintarkastus_selvitys_18.6.2017.pdf
- Iyer, E. & Murti, V. K. (2015). Comparison of Logistic Regression and Artificial Neural Network based Bankruptcy Prediction Models. *International Journal of Business Analytics and Intelligence*, 3(1), 23. <https://doi.org/10.21863/ijbai/2015.3.1.004>
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus* (9. uud. p.). Edita.
- Horsmanheimo, P., Kaisanlahti, T., & Steiner, M. (2017). *Tilintarkastuslaki ja EU:n uudistunut tilintarkastussäätely: Kommentaari* (2. uudistettu painos.). Alma Talent.
- Horsmanheimo, P., & Steiner, M. (2017). *Tilintarkastus: Asiakkaan opas* (5. uudistettu painos.). Alma.
- Hosmer, D. W. L., Hosmer, David W, Lemeshow, Stanley, Sturdivant, Rodney X, Jr., L., & Hosmer, D. W., Jr. (2013). *Applied Logistic Regression, 3rd Edition*. John Wiley & Sons, Incorporated.

- Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336*. Finlex. Noudettu 18.9.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>
- Laine, R. (2023, 22. syyskuuta). IAASB hyväksyi LCE-standardien yksinkertaisten yhteisöjen tilintarkastukseen. *Suomen Tilintarkastajat*. Noudettu 16.12.2023 osoitteesta <https://tilintarkastajat.fi/uutiset/iaasb-hyvaksyi-lce-standardin-yksinkertaisten-yhteisöjen-tilintarkastukseen/>
- Leppiniemi, J., & Kaisanlahti, T. (2018). *Tilinpäätäjän käsikirja*. 4., uudistettu painos. Alma Talent Oy.
- Metsämuuronen, J. (2002). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. International Methelp.
- Montgomery, D. C., Peck, E. A., & Vining, G.G. (2012). *Introduction to linear regression analysis* (5th ed.). Wiley.
- Niemi, L., Kinnunen, J., Ojala, H., & Troberg, P. (2012). Drivers of voluntary audit in Finland: To be or not to be audited? *Accounting and business research*, 42(2). 169-196. <https://doi.org/10.1080/00014788.2012.653742>
- Ojala, H., Collis, J., Kinnunen, J., Niemi, L., & Troberg, P. (2016). The Demand for Voluntary Audit in Micro-Companies: Evidence from Finland. *International Journal of Auditing*, 20(3). <https://doi.org/10.1111/ijau.12070>
- Ojala, H., Kinnunen, J., Niemi, L., Troberg, P., & Collis, J. (2015, 1. huhtikuuta). What turns the taxman on? The effect of tax aggressiveness and voluntary audit on adjustments to the tax returns of private companies. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2617179>
- Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624*. Finlex. Noudettu 28.9.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>
- Pampel. (2020). *Logistic Regression: A Primer*. Sage Publications.
- PRH. (2019, 25. kesäkuuta). *Laaduntarkastukset*. Tilintarkastusvalvonta. Noudettu 21.9.2023 osoitteesta <https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tilintarkastuksenlaatu.html>
- PRH. (2020, 27. toukokuuta). *Vaatimukset tilintarkastajan hyväksymisen edellytysten säilyttämiseksi sekä ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi*.

- Tilintarkastusvalvonta. Noudettu 21.9.2023 osoitteesta
https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tilintarkastajille/ohjeet/voimassa_aikaen_1.7.2017_vaatimukset_tilintarkastajan_hyvaksymisen_edellytysten_sailyttamiseksi_ja_ammattitaidon_yllapitamiseksi_ja_kehittamiseksi.html
- PRH. (2021, 14. lokakuuta). *Tutkinnot ja ilmoitukset tilintarkastajan toiminnasta*. Tilintarkastusvalvonta. Noudettu 21.9.2023 osoitteesta
<https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tutkinnotjailmoitukset.html>
- PRH. (2022, 23. maaliskuuta). *Tilintarkastajien rekisteröinti*. Tilintarkastusvalvonta. Noudettu 21.9.2023 osoitteesta
https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tilintarkastusvalvonta/kertomukset_tilintarkastusvalvonnan_toiminnasta/kertomus_tilintarkastusvalvonnan_toiminnasta_2021/tilintarkastajien_rekisterointi.html
- PRH. (2023, 13. syyskuuta). *Tietoa tilintarkastajatutkinnoista ja ohjeet ilmoittautumiseen*. Tilintarkastusvalvonta. Noudettu 21.9.2023 osoitteesta
https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tietoa_tilintarkastajatutkinnoista_ja_ohjeet_ilmoittautumiseen.html
- Tilastokeskus. (2023a). *Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto / 13vy – Yritykset toimialoittain (yritysyksikkö), 2018–2021*. Noudettu 21.9.2023 osoitteesta
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__yrty/statfin_yrti_pxt_13vy.px/
- Tilastokeskus. (2023b). *Yksinkertainen satunnaisotanta*. Noudettu 18.11.2023 osoitteesta https://www.stat.fi/meta/kas/yk_satunnaisota.html
- Tilintarkastuslaki 28.10.1994/936*. Finlex. Noudettu 28.10.2023 osoitteesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1994/19940936#L3>
- Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459*. Finlex. Noudettu 28.10.2023 osoitteesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2007/20070459#L6>
- Tilintarkastuslaki 18.9.2015/1141*. Finlex. Noudettu 18.9.2023 osoitteesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20151141>
- Tervo, S., & Jokipii, A. (2018). The value of voluntary audit in debt financing: evidence from small privately held companies. *Int. J. Accounting and Performance*

Evaluation, Vol. 14, No 4, pp.291-314.

<https://doi.org/10.1504/IJAAPE.2018.095103>

The World Bank. (2022). Finance for an equitable recovery. *World development report*.

Noudettu 21.11.2023 osoitteesta

<https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/e1e22749-80c3-50ea-b7e1-8bc332d0c2ff/content>

Tähtinen, J., Laakkonen, E., Broberg, M., & Tähtinen, R. (2020). *Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita* (2. uudistettu painos.). Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2020, 23. kesäkuuta). Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmistelleen työryhmän mietintö. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:38*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-505-8>

Tomperi, S. (2023). *Käytännön kirjanpito* (31., uudistettu painos.). Edita.

Vahtera, V. (2018, 18. tammikuuta). Osakeyhtiön oman pääoman menettämisestä ilmoitettava. *Tilisanomat*, 1/2018. Noudettu 28.9.2023 osoitteesta <https://tilisanomat.fi/yritysjuridiikka/osakeyhtion-oman-paaoman-menettamisesta-ilmoitettava>

Valtioneuvosto. (2020). Kevyemmän tarkastuksen käyttöönottoa valmisteleva työryhmä.

Noudettu 16.12.2023 osoitteesta

<https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=TEM007:00/2019>